

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1. Εισαγωγή

Βασικός σκοπός του μαθήματος είναι η καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης. Με τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας, σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης, επιδιώκεται η συνεχής ανανέωση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών για το ιστορικό παρελθόν και για τη διάσωση της ιστορικής μνήμης, με στόχο τη διάπλαση ενεργών δημοκρατικών πολιτών. Μέσα από την παροχή ενός συνεκτικού και επαρκούς σώματος γνώσεων προωθείται η κριτική προσέγγιση των ιστορικών δεδομένων χωρίς στερεότυπα και προκαταλήψεις. Αναπτύσσεται η ιστορική ύλη στον χρόνο και στον χώρο (με τη βοήθεια της γεωγραφίας), με έμφαση στο ουσιαστικό μέσω σφαιρικών επισκοπήσεων, χωρίς λεπτολογίες και πληθωρική χρήση χρονολογιών και κυρίων ονομάτων.

Επιδιώκεται ακόμα η επεξεργασία, η ιστοριογραφική πλαισίωση ή και η υπέρβαση (εφόσον επιβάλλεται) της ύλης των διδακτικών εγχειριδίων, μέσα από μία πολυεπίπεδη παρουσίαση της διδακτέας ύλης, με ευρεία χρήση ενδεικτικών ιστορικών πηγών και με την, κατά το δυνατόν, παραγωγικότερη αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας.

Αδιαπραγμάτευτος στόχος είναι η λειτουργική εμπλοκή των μαθητών/τριών στη διαδικασία της διδασκαλίας του μαθήματος με σύντομες αφηγηματικές παρεμβάσεις και εργασίες τους, τόσο στην τάξη όσο και σε οργανωμένες επισκέψεις σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, βιβλιοθήκες, αρχεία, πνευματικά και πολιτιστικά ιδρύματα κ.λπ.

Τέλος, με τη διδασκαλία του μαθήματος στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση επιδιώκεται η οργάνωση των σχολικών εκδηλώσεων για τις εθνικές και ιστορικές επετείες με τρόπο, ώστε αυτές να συνιστούν προέκταση, έστω και ετεροχρονισμένη, του μαθήματος της Ιστορίας και ευκαιρία για βιωματικότερη προσέγγισή τους.

2. Δομή Αναλυτικού Προγράμματος Ιστορίας

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα της Ιστορίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα ιστορικών γνώσεων που αφορούν τις σημαντικότερες περιόδους της Ιστορίας της Κύπρου, της Ελλάδας, καθώς και της ευρύτερης Ευρωπαϊκής και της Παγκόσμιας Ιστορίας.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να καταστούν υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες ικανοί να συμβάλουν στη συμφιλίωση και την καλλιέργεια αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών και να προάγουν θεμελιώδεις αξίες, όπως η δημοκρατία και η ελευθερία.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να καλλιεργήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με την ιστορική γνώση σε συνδυασμό με την κριτική και δημιουργική σκέψη. Επιδιώκεται, ακόμα, να αναπτύξουν δεξιότητες που να τους επιτρέπουν την ενεργό εμπλοκή, μέσα από αφηγηματικές παρεμβάσεις και εργασίες, στη διεξαγωγή του μαθήματος, καθώς και δεξιότητες που σχετίζονται με την αναστοχαστική διαχείριση της ιστορικής γνώσης.

2.2 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

2.2.1 Ειδικοί σκοποί

Η διδασκαλία της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αποβλέπει στην ανάπτυξη, μέσω της μελέτης του παρελθόντος, της ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών, με τρόπο ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν ευκολότερα όχι μόνο τις μικρές και μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν στη διαδρομή του χρόνου, αλλά και σύγχρονες καταστάσεις. Η διαδικασία αυτή θα προσφέρει στους/στις μαθητές/τριες –μέλη της ελληνικής κυπριακής κοινότητας και μελλοντικούς ενεργούς πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας– τα πνευματικά εφόδια, με τα οποία θα σχηματίσουν σαφή αντίληψη της ιστορίας της Κύπρου, της διαχρονικής πορείας του ελληνικού κόσμου και της δικής τους συμμετοχής στην ελληνική πολιτιστική κληρονομιά, όπως αυτή λειτούργησε και λειτουργεί μέσα στο ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Θα τους επιτρέψει, επίσης, να αποκτήσουν ουσιαστική συνείδηση της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας, αλλά και να εκτιμήσουν με τρόπο ανάλογο τις θρησκευτικές, πολιτιστικές και εθνικές κοινότητες της πατρίδας τους, καθώς και άλλων διαφορετικών χωρών.

Η επίτευξη των στόχων αυτών προϋποθέτει:

- την προοδευτική απόκτηση βασικών γνώσεων για τις σημαντικότερες περιόδους της ιστορίας της Κύπρου και του ελληνικού κόσμου και, στη συνέχεια, και των κατά περιόδους συνοίκων θρησκευτικών και εθνικών ομάδων της νήσου,
- την απροκατάληπτη προσέγγιση των σημαντικότερων γεγονότων και φαινομένων που επηρέασαν με ποικίλους τρόπους την ιστορική εξέλιξη της Κύπρου, του ευρύτερου Ελληνισμού και άλλων λαών της ανατολικής Μεσογείου και της Ευρώπης,
- την εκτίμηση της ιστορικής εξέλιξης και ιδιαίτερα των πολιτιστικών επιτευγμάτων διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών, με σεβασμό στις θρησκευτικές και πολιτιστικές τους ιδιαιτερότητες και νοοτροπίες,
- την κατανόηση των μεγάλων ιστορικών αλλαγών που σημειώθηκαν (και σημειώνονται) στη συλλογική ζωή των ανθρώπων στον χρόνο και στον χώρο, των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά και των παραγόντων που συντέλεσαν (και συντελούν), με αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων, άλλοτε στην επιτάχυνση και άλλοτε στην επιβράδυνση των ιστορικών εξελίξεων σε γεωγραφικά τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

2.2.2 Δεξιότητες – αξίες – στάσεις – συμπεριφορές

Μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας οι μαθητές/τριες θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν τις εξής δεξιότητες:

- Να διαχωρίζουν τον μύθο και τον θρύλο από το ιστορικό γεγονός, κατανοώντας, ωστόσο, την αλληλεξάρτησή τους.
- Να αντιλαμβάνονται τις «συνέχειες» και συγκλίσεις, αλλά και τις μεγάλες αλλαγές και τις αποκλίσεις που παρατηρούνται στην ιστορική εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών, ιδιαίτερα σε εκτεταμένες χρονικά περιόδους.
- Να διακρίνουν τα βασικότερα είδη των ιστορικών πηγών και τη σχετική (ανάλογα με τις εποχές και τις συνθήκες) σημασία τους.
- Να εξοικειωθούν σταδιακά με τις σημαντικότερες ιστορικές έννοιες και τη στοιχειώδη ιστοριογραφική ορολογία.
- Να αντιμετωπίζουν τις πολλαπλές ερμηνείες του παρελθόντος μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες ιστορικών γεγονότων και φαινομένων.
- Να εκθέτουν την ιστορική τους γνώση μέσω κυρίως της ιστορικής αφήγησης (προφορικής και γραπτής).
- Να χρησιμοποιούν παραγωγικά τη σύγχρονη τεχνολογία στη μελέτη και την προβολή του ιστορικού παρελθόντος.
- Να αξιοποιούν ή ακόμα και να αξιολογούν κριτικά τις ποικίλες μορφές της μη συμβατικής ιστορικής εκπαίδευσης (μουσεία, ειδικά τηλεοπτικά προγράμματα, εκλαϊκευτικές εκδόσεις κ.λπ.).
- Να αντιλαμβάνονται την ιστορική σημασία των διάφορων μνημείων, παλαιότερων και νεότερων, αλλά και των ποικίλων άλλων ιστορικών πηγών (εγγράφων, καλλιτεχνικών έργων, παλαίτυπων κ.λπ.) και να επιδεικνύουν σεβασμό στη διάσωσή τους.
- Να διασυνδέουν το περιεχόμενο του μαθήματος της Ιστορίας με άλλα μαθήματα, ιδιαίτερα τα περισσότερο «συγγενικά» (γεωγραφία, περιβαλλοντική εκπαίδευση, φιλολογία-λογοτεχνία, θρησκευτική αγωγή, τέχνη, αγωγή του πολίτη κ.ά.).

2.3 Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

2.3.1 Ειδικοί σκοποί

Η διδασκαλία της Ιστορίας στη δημόσια Εκπαίδευση αποβλέπει, όπως προαναφέρθηκε, στην καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και στη διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης. Μέσα από επαρκή και πολυεπίπεδη γνώση του παρελθόντος, οι μαθητές/τριες θα πρέπει να αποκτήσουν σταδιακά τη σύνθετη εκείνη διανοητική δεξιότητα, που θα τους επιτρέπει όχι μόνο να ερμηνεύουν γεγονότα και ιστορικά φαινόμενα

παρωχημένων εποχών, αλλά και να κατανοούν τους ποικίλους παράγοντες (ιστορικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς κ.λπ.) που επηρεάζουν σύγχρονες καταστάσεις, ιδιαίτερα στο δικό τους ευρύ κοινωνικό και εθνικό περιβάλλον. Με την ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής τους σκέψης, οι μαθητές/τριες θα προσεγγίζουν απροκατάληπτα την ιστορική πορεία –την απώτερη, αλλά και τη χρονικά εγγύτερη, τοπική και γενική– της Κύπρου και του ευρύτερου ελληνικού κόσμου, των συνοίκων κοινωνικών, θρησκευτικών, εθνοτικών και εθνικών ομάδων της νήσου, των λαών της ευρωπαϊκής οικογένειας και της ανατολικής Μεσογείου και άλλων περιοχών του κόσμου· θα εκτιμούν επίσης ανάλογα και θα σέβονται τις θρησκευτικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και νοοτροπίες διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών, απαλλαγμένοι από αντιπαραγωγικά στερεότυπα και γενικά από εξωτερικούς παράγοντες ιδεολογικής χειραγώγησης. Τέλος, διαθέτοντας ένα στέρεο πνευματικό υπόβαθρο της ιστορικής, πολιτιστικής και εθνικής τους ταυτότητας, θα μπορέσουν, ως συνειδητοποιημένα μέλη της ελληνικής κυπριακής κοινότητας, να αναδειχθούν σε υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η επίτευξη των στόχων αυτών προϋποθέτει ότι οι μαθητές/τριες, ως την αποφοίτησή τους, θα έχουν αποκτήσει επαρκή γνώση:

- των κυριότερων φάσεων της ιστορίας της Κύπρου και του ελληνικού κόσμου, από τα απώτερα χρόνια ως τις μέρες μας, ώστε, στηριζόμενοι σε αδιαμφισβήτητα ιστορικά δεδομένα, να εκτιμήσουν συνειδητά τη συμβολή του Ελληνισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό,
- της διαχρονικής εξέλιξης καταρχήν των κατά περιόδους συνοίκων θρησκευτικών, εθνοτικών και εθνικών ομάδων της νήσου και, στη συνέχεια και σε γενικές γραμμές, των λαών της ανατολικής Μεσογείου και, κατά το δυνατόν, και άλλων περιοχών του κόσμου,
- των σημαντικότερων κεφαλαίων της ιστορίας των λαών της Ευρώπης, ιδιαίτερα εκείνων που συντέλεσαν στη δημιουργία μίας κοινής ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και εκείνων που, με τις έντονες ιδεολογικές διαμάχες και αποκλίσεις, τις πολιτικές και πολιτειακές ανατροπές ή ακόμα και τους κατά περιόδους αιματηρούς ανταγωνισμούς, συντέλεσαν στη δημιουργία της πολυμορφίας της,
- των μεγάλων ιστορικών αλλαγών που σημειώθηκαν (και σημειώνονται) στη συλλογική ζωή των ανθρώπων στον χρόνο και στον χώρο, των ευεργετικών αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά και των παραγόντων που συντέλεσαν (και συντελούν), με αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων, άλλοτε στην επιτάχυνση και άλλοτε στην επιβράδυνση (ακόμα και με «ρήξεις» της «συνέχειας») των ιστορικών εξελίξεων σε γεωγραφικά τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο,
- του ιστορικού παρελθόντος των διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών με απόλυτο σεβασμό και κατανόηση της ιδιαιτερότητάς τους, ώστε η μελέτη της Ιστορίας να συντελεί στην ανοχή, τη συμφιλίωση και την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των ανθρώπινων κοινωνιών σε παγκόσμια κλίμακα.

2.3.2 Δεξιότητες – αξίες – στάσεις – συμπεριφορές

Μέσα από τη διδασκαλία της Ιστορίας οι μαθητές/τριες, εκτός από τον καθαυτό ιστορικό γνωσιολογικό πλούτο που θα αποκτήσουν, θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν και τις εξής δεξιότητες:

- Να αναζητούν και να χρησιμοποιούν ποικίλες ιστορικές πηγές (άμεσες και έμμεσες, πρωτογενείς και δευτερογενείς, γραπτές και προφορικές, παραστατικές κ.λπ.) και να είναι σε θέση να τις αξιολογούν και να τις σχολιάζουν και ανάλογα να αποδέχονται ενδεχόμενες πολλαπλές ερμηνείες του ιστορικού γεγονότος ή φαινομένου, στο οποίο αυτές αναφέρονται.
- Να αξιοποιούν και, όταν είναι εφικτό, να κατασκευάζουν ιστορικούς χάρτες, πίνακες και διαγράμματα είτε με συμβατικές μεθόδους είτε και με τη βοήθεια και τις δυνατότητες της σύγχρονης (π.χ. ηλεκτρονικής) τεχνολογίας.
- Να λαμβάνουν υπόψη τους, παράλληλα με τα δεδομένα της καθαυτό ιστοριογραφίας, και τα πορίσματα διαφορετικών επιστημονικών κλάδων (της γεωγραφίας, της φιλολογίας, της κοινωνιολογίας, της ιστορίας της τέχνης, του δικαίου και των πολιτικών θεσμών κ.λπ.), εφόσον αυτά αναφέρονται στα ιστορικά ζητήματα που τους απασχολούν.
- Να επιδιώκουν την κατανόηση των παραγόντων της ιστορικής εξέλιξης, με αναφορές σε όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας (πολιτικό και ιδεολογικό, οικονομικό και κοινωνικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό, περιβαλλοντολογικό και οικολογικό κ.λπ.).
- Να καλλιεργήσουν τον σαφή και όσο είναι δυνατό γλαφυρό ιστορικό λόγο, τόσο με την προφορική αφήγηση όσο και με τη γραπτή έκθεση (συμβατική και ηλεκτρονική), χρησιμοποιώντας το ειδικό λεξιλόγιο και την καθιερωμένη ορολογία της ιστορικής επιστήμης.
- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν και να αξιολογούν κριτικά τις πολλαπλές ευκαιρίες της μη συμβατικής ιστορικής εκπαίδευσης, που προσφέρουν τα σύγχρονα μουσεία, τα ποικίλα ΜΜΕ και οι εκλαϊκευτικές εκδόσεις, χωρίς να υιοθετούν άκριτα ενδεχόμενα λάθη και ανιστόρητες ή ατεκμηρίωτες ερμηνείες.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Ο σχεδιασμός του κάθε μαθήματος Ιστορίας πρέπει να έχει ως αφετηρία του τους εκάστοτε Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας (Δείκτες Περιεχομένου), αλλά και τους ευρύτερους σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος στην Εκπαίδευση. Οι Δείκτες αυτοί διατυπώνονται στα Αναλυτικά Προγράμματα και ειδικότερα στους βασικούς άξονες που προτάσσονται σε κάθε μία από τις δύο βαθμίδες (Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση).

Όπως για όλα τα μαθήματα, έτσι και στη διδασκαλία της Ιστορίας είναι απαραίτητη η «εμπλοκή» των διδασκομένων στην προβληματική της ύλης της κάθε ενότητας, με βάση ιδιαίτερα τις παρεχόμενες από το Αναλυτικό Πρόγραμμα της Ιστορίας ενδεικτικές δραστηριότητες και τις μεθοδολογικές και άλλες παρατηρήσεις. Στη διαδικασία αυτή σημαντικό ρόλο έχει η εξοικείωση στη χρήση πηγών και ποικίλων τεκμηρίων του ιστορικού παρελθόντος, αλλά και η παρουσίαση του ιστορικού προϊόντος μέσω μίας ορθολογικά δομημένης ιστορικής αφήγησης.

Οι μέθοδοι της διδακτικής προσέγγισης καθώς και τα διδακτικά μέσα που μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα της Ιστορίας ποικίλλουν. Γι' αυτό ακριβώς οι εκπαιδευτικοί καλούνται να επιλέξουν κάθε φορά τις προσεγγίσεις / στρατηγικές και τα μέσα εκείνα που αντιστοιχούν στις ανάγκες της συγκεκριμένης διδακτέας ενότητας και στις δυνατότητες των μαθητών/τριών τους (κοινωνικές, γνωστικές κ.ά.).

Η μαθητοκεντρική προσέγγιση απαιτεί από τον/τη διδάσκοντα/ουσα έναν σχετικά περιορισμένο αφηγηματικό ρόλο στην παρουσίαση μίας ιστορικής ενότητας. Η αφήγηση θα πρέπει να εστιάζεται στα ουσιώδη και όχι αναφορές σε χρονολογίες, προσωπογραφικές λεπτομέρειες και πληθωρική γεγονοτολογία. Αλλά όλα αυτά θα πρέπει να γίνονται χωρίς να υπονομευτεί μία βασική αρχή της ιστορικής ανέλιξης γεγονότων, καταστάσεων και φαινομένων: ότι, παρά τις μεγάλες αλλαγές και ανατροπές, υπάρχει κατά κανόνα αλληλουχία ή και αλληλεπίδραση αιτίων και αποτελεσμάτων. Συνεπώς, η προβολή της σημασίας ενός γεγονότος ή φαινομένου δε θα πρέπει να γίνεται αποκομμένη από τα ιστορικά τους συμφραζόμενα. Πάντως, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει σφαιρική και εξαιρετικά συντομευμένη παρουσίαση της κάθε διδακτικής ενότητας, και μόνον έτσι θα περιοριστεί και ένα από τα προβλήματα της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας: η «κάλυψη» της διδακτέας ύλης.

Η συνοπτική, ωστόσο, έκθεση μίας διδακτέας ιστορικής περιόδου / ενότητας προϋποθέτει πολύ καλή προετοιμασία του/της διδάσκοντος/ουσας, ώστε αυτός/ή να είναι σε θέση και να δίνει συνοπτικά το γενικό ιστορικό πλαίσιο και να εκτιμά τη σημασία των αναγκαίων για το μάθημα ιστορικών πληροφοριών, αλλά και να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, εξάπτοντας τη φαντασία τους και τον προβληματισμό τους για διάφορα ιστορικά ζητήματα. Το ίδιο οργανωμένος, δομημένος, συγκροτημένος και στοχευμένος θα πρέπει να είναι και ο διάλογος που αναπτύσσεται στο πλαίσιο του μαθήματος είτε μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών, είτε μεταξύ μαθητών/τριών σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο.

Την πρόσληψη της ιστορικής γνώσης διευκολύνει, επίσης, και η αξιοποίηση εποπτικών μέσων, όπως για παράδειγμα οι διαδραστικοί πίνακες, οι εφαρμογές της πληροφορικής, η χρήση του Η/Υ και του διαδικτύου κ.ο.κ. Ιδιαίτερη ασφαλώς σημασία αποκτούν για το μάθημα της Ιστορίας

οι επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς και άλλους ιστορικούς χώρους, αρκεί αυτές να είναι καλά προετοιμασμένες από πλευράς διδακτικού υλικού (π.χ. φύλλα εργασίας), ξενάγησης, καθορισμού ρόλων, εμπλοκής των μαθητών/τριών κ.λπ.

Τέλος, η διδασκαλία του μαθήματος εντός των ειδικών αιθουσών Ιστορίας (εργαστηρίων) θα συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των σκοπών και των Δεικτών Επιτυχίας του μαθήματος. Οι κατάλληλα εξοπλισμένες ειδικές αίθουσες Ιστορίας, π.χ. με ανακλαστικά διασκόπια, διαδραστικούς πίνακες, προβολείς video, Η/Υ, μικρές βιβλιοθήκες κ.λπ. προσφέρουν στους/στις διδάσκοντες/ουσες πολλαπλές επιλογές και σχετική ευελιξία ως προς την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας του μαθήματος, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στη βελτίωση του μαθησιακού / παιδαγωγικού κλίματος.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση (προφορική, γραπτή, διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική), που έχουν στη διάθεσή τους οι εκπαιδευτικοί (και επιβάλλεται να αξιοποιούν), συνιστά συνεχή και ανοικτή διαδικασία, η οποία εξάλλου αποτελεί οργανικό τμήμα της διδακτικής μεθοδολογίας. Μέσα ακριβώς από τη διαδικασία αυτή, οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν τον βαθμό αποτελεσματικότητας των μεθόδων και των στρατηγικών που εφάρμοσαν, αλλά και των μέσων που χρησιμοποίησαν στη διδακτική πράξη. Όπως και σε άλλα μαθήματα, έτσι και στο μάθημα της Ιστορίας επιβάλλεται η διαγνωστική αξιολόγηση να πραγματοποιείται στην αρχή της σχολικής χρονιάς, ώστε να διαγνωστούν οι ελλείψεις και οι αδυναμίες των μαθητών/τριών σε σχέση, κυρίως, με τις προαπαιτούμενες για κάθε επίπεδο ιστορικές γνώσεις και δεξιότητες.

Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών θα πρέπει να γίνεται μέσα από πολλαπλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως π.χ. η προφορική και η γραπτή εξέταση (όπου δίνεται έμφαση στην καλλιέργεια της αφηγηματικής ικανότητας), οι μικρές ή μεγαλύτερες διαθεματικές / διεπιστημονικές συνθετικές εργασίες ή άλλες δραστηριότητες, όπως π.χ. η οργάνωση εκθέσεων με ιστορικά θέματα, η κατασκευή χαρτών, μακετών, ειδωλίων, η σύνταξη φανταστικών ιστορικών εγγράφων, εφημερίδων κ.λπ.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να αποδίδεται στο είδος των ερωτήσεων που τίθενται προφορικώς ή στα διάφορα εξεταστικά δοκίμια (π.χ. ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου), καθώς και στην «τεχνική» της διατύπωσης αυτών των ερωτήσεων. Εφόσον ένας από τους βασικούς σκοπούς του μαθήματος είναι η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και σταδιακά και ιστορικής συνείδησης, οι προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις θα πρέπει να στοχεύουν όχι μόνο στον έλεγχο των γνώσεων, αλλά και στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών/τριών και όχι στην αποστήθιση λεπτομερειών και γενικά στην άσκοπη και παραθετική γεγονοτολογία.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Το μάθημα της Ιστορίας στη Γ΄ Γυμνασίου διδάσκεται τρεις (3) περιόδους την εβδομάδα. Συνεπώς, το σύνολο των διδακτικών περιόδων ανέρχεται στις ενενήντα τρεις (93). Η γενική κατανομή των διδακτικών περιόδων έχει, ενδεικτικά, ως εξής:

	Διδακτικές Περίοδοι
Διαθέσιμος διδακτικός χρόνος	77
Συνθετικές εργασίες (projects)	(3)*
Επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία	(3)*
Επαναλήψεις – Γραπτές Εξετάσεις – Ανατροφοδότηση (τουλάχιστον μία γραπτή εξέταση για κάθε τετράμηνο)	6
Τελικές επαναλήψεις στην εξεταστέα ύλη	4
Σύνολο	93

* Στο σύνολο των διαθέσιμων διδακτικών περιόδων συνυπολογίζονται οι τρεις (3) διδακτικές περίοδοι για Συνθετικές εργασίες (projects) και οι τρεις (3) διδακτικές περίοδοι για Επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, οι οποίες διατίθενται από τον/την εκπαιδευτικό σε συγκεκριμένη διδακτική ενότητα της επιλογής του/της. Διευκρινίζεται ότι, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, οι μαθητές/τριες έχουν υποχρέωση να εκπονήσουν μία, τουλάχιστον, συνθετική εργασία (project), υπό τη συνεχή παρακολούθηση και καθοδήγηση των διδασκόντων/ουσών (βλ. *Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας*, Βιβλίο Εκπαιδευτικού). Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι θα πρέπει να αξιοποιείται ο διαθέσιμος διδακτικός χρόνος για εκπαιδευτικές επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία (βλ. *Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας*, Βιβλίο Εκπαιδευτικού). Σημειώνεται ότι οι συνθετικές εργασίες (projects) και οι επισκέψεις πραγματοποιούνται ως εναλλακτικές μέθοδοι προσέγγισης συγκεκριμένων εννοιών της επιλογής του/της εκπαιδευτικού και όχι επιπροσθέτως της διδασκαλίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (σε παρένθεση οι κωδικοί των σχετικών Δεικτών Επιτυχίας για την Επιστημολογική Κατανόηση)				
ΔΙΔ. ΠΕΡ.	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΑ ΔΙΔΑΚΤΕΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
	Οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:	Διδακτέα: Πληροφορίες, Έννοιες, Δεξιότητες, Στρατηγικές/Τρόπος σκέψης, Στάσεις/Αξίες		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΝΕΟΤΕΡΗ – ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ				
1	1. Να εξηγούν τι είναι η επιστήμη της Ιστορίας και ποιες είναι οι βοηθητικές της επιστήμες.	1. Ετυμολογική ανάλυση του όρου «Ιστορία», επιστήμη της Ιστορίας και βοηθητικές επιστήμες (αρχαιολογία, επιγραφική, παπυρολογία, παλαιολογία)	<ul style="list-style-type: none"> Συλλογή πηγών που αποτελούν αντικείμενο αναφοράς για το γυμνασιακό και το λυκειακό κύκλο (πρωτογενείς, δευτερογενείς, γραπτές, παραστατικές / ηχητικά ντοκουμέντα, ντοκιμαντέρ, κινηματογράφος, φωτογραφίες). Παρουσίαση των πηγών στην ολομέλεια της τάξης, μέσω προβολής, και συζήτηση. 	1. Βλ.: (α) <i>Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας</i> . Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΠ, ΠΙΚ, ΥΑΠ, Λευκωσία 2012, σελ. 8-36. (www.moec.gov.cy), (β) Μαυροσκούφης Δ.Κ., <i>Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας: Ιστοριογραφία, διδακτική μεθοδολογία και</i>

	<p>2. Να κατανοούν τη σημασία των σύγχρονων μεθοδολογικών προσεγγίσεων στο μάθημα της Ιστορίας, τη σημασία των πηγών και τις ειδολογικές κατηγοριοποιήσεις τους.</p> <p>3. Να επισημαίνουν βασικούς ιστορικούς όρους/έννοιες και τις ιστορικές περιόδους της Νεότερης – Σύγχρονης Ιστορίας.</p>	<p>2. Μεθοδολογικές αρχές στη διδακτική του μαθήματος, χρήση ιστορικών πηγών και ειδολογικές κατηγοριοποιήσεις τους</p> <p>3. Ιστορικοί όροι/έννοιες: πολιτική, διοίκηση, στρατός, κοινωνία, οικονομία, θρησκεία, καθημερινή ζωή, πολιτισμός, γράμματα, τέχνη, ιστορικές περίοδοι και η λογική της ονομασίας τους: Νεότερη Εποχή, Σύγχρονη Εποχή.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Εξωκειμενική, κειμενική και διακειμενική</i> εξέταση των πηγών, προκειμένου οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με τους τρόπους προσέγγισης των ιστορικών πηγών και τη διαδικασία <i>σύνθεσης</i> της ιστορικής γνώσης (1. <i>Εξωκειμενική</i>: Ποιος είναι ο συντάκτης της πηγής / ποιο είναι το ιστορικό – κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο τη συντάσσει / Είναι, εκούσια ή ακούσια, φορέας συγκεκριμένης ιδεολογίας; / 2. <i>Κειμενική</i>: Τι πληροφορίες μας δίνει η πηγή; / Σε ποιες ερμηνείες προχωρεί ο συντάκτης της; / Ποια μηνύματα στέλνει; / Τι δεν αναφέρεται; / Πρόκειται για σκόπιμη παράλειψη; / 3. <i>Διακειμενική</i>: Συσχετισμός – αντιπαραβολή – σύγκριση πηγών (πολυπρισματική προσέγγιση της ιστορίας) / 4. <i>Σύνθεση</i>: Σύνθεση των πληροφοριών και κριτική επεξεργασία τους: σύνθεση ιστορικών γνώσεων. 	<p>ιστορικές πηγές, Θεσσαλονίκη, Α/φοι Κυριακίδη 2005, (γ) <i>Η διδακτική αξιοποίηση των πηγών και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης</i> (www.moec.gov.cy), (δ) Κουτσός Μ.Θ., <i>Διδακτική της Ιστορίας</i>, Θεσσαλονίκη, Εκδ. Ζήτη 2000, (ε) Τζόκας Σπ., <i>Διδακτικές στρατηγικές στο μάθημα της Ιστορίας. Εικαστικές και οπτικοακουστικές πηγές</i>, Αθήνα, Σαβάλλας 2002, (στ) Πάπαρη Κατερίνα, <i>Μεθοδολογία Ανάλυσης Πηγών. Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας Γ' Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης</i>, Αθήνα, Σαβάλλας 2010.</p> <p>2. Βλ.: <i>Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας. Βιβλίο Εκπαιδευτικού</i>, ΥΠΠ, ΠΙΚ, ΥΑΠ, Λευκωσία 2012,</p>
--	---	---	---	---

				<p>σελ. 37-44. www.moec.gov.cy).</p> <p>3. Βλ.: (α) <i>Διδακτική Μεθοδολογία και Εφαρμογές στο μάθημα της Ιστορίας. Βιβλίο Εκπαιδευτικού, ΥΠΠ, ΠΙΚ, ΥΑΠ, Λευκωσία 2012, σελ. 49-53, (β) Χριστίνα Αργυροπούλου (επιμ.), Η διαθεματικότητα στα φιλολογικά μαθήματα και τα σχέδια εργασίας / project, Αθήνα, Μεταίχμιο 2007, (γ) Χρυσούλα Δημητρίου – Χατζηχρίστου, Οργάνωση και κατασκευή διαθεματικών εργασιών με τα μέθοδο project. Εφαρμογές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Λευκωσία, ΥΠΠ, ΠΙΚ 2011, (δ) Frey, K., Μέθοδος project, (μτφρ.: Κλ. Μάλλιου), Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης 1998.</i></p>
--	--	--	--	---

Ο ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 5ο ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ 10ο ΑΙΩΝΑ

Η ΦΕΟΥΔΑΡΧΙΑ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1	1. Να κατανοούν τα βασικά χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας. (Β, Γ, Δ, ΣΤ, Ζ)*	1. <u>Βασικά χαρακτηριστικά της φεουδαρχικής κοινωνίας</u> φέουδο, φεουδάρχης, κοινωνική πυραμίδα	Θέματα για δημιουργικές εργασίες: <ul style="list-style-type: none"> • Σύνταξη λεξικού ή δημιουργία σταυρόλεξου με όρους σχετικούς με τη φεουδαρχία.	* Για τη διδασκαλία της Ενότητας Η Φεουδαρχία στη Δυτική Ευρώπη ΠΡΕΠΕΙ να γίνει χρήση του υλικού για αξιοποίηση: «Φεουδαρχική Κοινωνία» (ppt) - ΧΡΗΣΙΜΟ ΥΛΙΚΟ Διάφορες πτυχές της Ιστορίας της Μεσαιωνικής Δύσης εξετάζονται διεξοδικά στο βιβλίο του Jacques Le Goff, <i>Ο Πολιτισμός της Μεσαιωνικής Δύσης</i> ,
----------	--	--	--	--

				Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993.
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΠΑΡΟΚ-ΡΟΚΟΚΟ				
2	<p>1. Να κατανοούν τη στροφή του ενδιαφέροντος των Ευρωπαίων στις κλασικές σπουδές και να εξηγούν τη νέα αντίληψη για τον άνθρωπο και τον κόσμο.*/** (Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να αντιλαμβάνονται την εξελικτική πορεία της τέχνης από την Αναγέννηση στην εποχή του Μπαρόκ και Ροκοκό.</p>	<p>1. <u>Αναγέννηση</u> Αναγέννηση (ορισμός)</p> <p><u>Ανθρωπισμός</u> Ανθρωπισμός (ορισμός), οικουμενικός άνθρωπος, τυπογραφία</p> <p>2. <u>Γράμματα και Τέχνες την εποχή της Αναγέννησης, Μπαρόκ και Ροκοκό</u> <u>Αξιοποίηση pp</u></p>	<p>Θέματα για δημιουργικές εργασίες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σύγκριση της Αναγέννησης των νεότερων χρόνων με την Πνευματική Αναγέννηση στο Βυζάντιο (9ος–11ος αιώνας) και την Καρολίδεια Αναγέννηση (9ος αιώνας) στη Μεσαιωνική Δύση. • Προβολή αποσπασμάτων από την κινηματογραφική ταινία του Γιάννη Σμαραγδή, <i>Ελ Γκρέκο</i> (2007). • Εκπόνηση μικρής εργασίας ή συζήτηση με θέμα: «Η σημασία της εφεύρεσης της τυπογραφίας». • Εκπόνηση μικρής εργασίας ή συζήτηση με θέμα: «Οι μαικήνες των γραμμάτων και των τεχνών στα χρόνια της Αναγέννησης. Σύγκριση με την κλασική αρχαιότητα και ιδιαίτερα την περίπτωση της αρχαίας Αθήνας». 	<p>* Για τη διδασκαλία της Ενότητας <i>Αναγέννηση, Ανθρωπισμός και Μπαρόκ-Ροκοκό ΠΡΕΠΕΙ να γίνει χρήση του υλικού για αξιοποίηση: «Αναγέννηση» και «Μπαρόκ-Ροκοκό» (ppt) –ΧΡΗΣΙΜΟ ΥΛΙΚΟ</i></p> <p>Είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες ότι με την Αναγέννηση ξεκινά μια νέα περίοδος στην ιστορία του ανθρώπου. Ο θεοκεντρισμός και ο δογματισμός του Μεσαίωνα υποχωρούν και</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα: «Δομήνικος Θεοτοκόπουλος: Έλληνας, Ισπανός ή Ευρωπαίος καλλιτέχνης;». • Κατασκευή λευκώματος με εικονογραφικό υλικό που απεικονίζει το αναγεννησιακό πνεύμα. • Συλλογή και παρουσίαση των πρώτων ελληνικών εικονογραφημένων εκδόσεων στη Βενετία. • Διαθεματική προσέγγιση του θέματος της ενότητας με συλλογή – ανάγνωση αποσπασμάτων από τα λογοτεχνικά έργα του Θερβάντες και του Σαίξπηρ. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η μετάβαση από τον Μεσαίωνα στην Αναγέννηση. Σύγκριση των δύο ιστορικών περιόδων (θεοκεντρισμός και ματαιότητα – ανθρωποκεντρισμός και πρόοδος, η παιδεία κατά τον Μεσαίωνα και κατά την Αναγέννηση κ.ά.). 	<p>εμφανίζεται ένα νέο ανθρωπιστικό πνεύμα. Έτσι, η Αναγέννηση μπορεί να θεωρηθεί προδρομικό κίνημα του Διαφωτισμού.</p> <p>** Ανάμεσα στους Έλληνες λογίους που δίδαξαν στην Ιταλία και συνέβαλαν στην ανανέωση του ενδιαφέροντος για τις κλασικές σπουδές ήταν ο Ιωάννης Αργυρόπουλος, ο Δημήτριος Χαλκοκονδύλης, ο Κωνσταντίνος Λάσκαρις, ο Μάρκος Μουσούρος κ.ά.</p> <p>*** Προτείνεται η προβολή οπτικοακουστικού</p>
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Ο τύπος του οικουμενικού ανθρώπου: το παράδειγμα του Λεονάρντο Ντα Βίντσι. - Μεγάλες μορφές της αναγεννησιακής τέχνης: Λεονάρντο Ντα Βίντσι, Μιχαήλ Άγγελος, Ραφαήλ (διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση σε συνεργασία με τον/τη διδάσκοντα/ουσα το μάθημα της Τέχνης). - Η συμβολή των Ελλήνων λογίων στην Αναγέννηση. - Από τον Χάνδακα στο Τολέδο: ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος και το έργο του (διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση σε συνεργασία με τον/τη διδάσκοντα/ουσα το μάθημα της Τέχνης). - Η ανακάλυψη της τυπογραφίας και ο ρόλος της στη διάδοση του πνεύματος της Αναγέννησης και του Ανθρωπισμού. 	<p>υλικού με θέμα την τέχνη αλλά και λογοτεχνικά έργα και άλλα αντιπροσωπευτικά κείμενα της Αναγέννησης.</p>
--	--	--	--	--

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ (17ος – 18ος αιώνας)

<p>1</p>	<p>1. Να αναφέρουν επιγραμματικά τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, και επιστημονικές εξελίξεις στην Ευρώπη κατά τον 17ο-18ο αιώνα.*/** (Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. <u>Πολιτικές εξελίξεις</u> ανάδυση εθνικών μοναρχιών και θρίαμβος απολυταρχίας (αξιοποίηση χάρτη), ρόλος του Κοινοβουλίου στην Αγγλία</p> <p><u>Οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις</u> αγροτική επανάσταση, τριγωνικό εμπόριο, μερκαντιλισμός / προστατευτισμός, άνοδος αστικής τάξης</p> <p><u>Επιστημονικές εξελίξεις</u> ορθολογισμός, εφευρέσεις</p>	<p>Θέματα για δημιουργικές εργασίες:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα: «Η καθιέρωση της συνταγματικής μοναρχίας και του κοινοβουλευτισμού στην Αγγλία». • Συσχετισμός του φαινομένου της αποικιακής εκμετάλλευσης με τη σύγχρονη τάση των ισχυρών για οικονομική κηδεμονία των αδύναμων κρατών του κόσμου. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το απολυταρχικό καθεστώς του Λουδοβίκου ΙΔ΄ στη Γαλλία. - Ο εμφύλιος πόλεμος στην Αγγλία και ο ρόλος του Όλιβερ Κρόμβελ. - Η αποικιακή εκμετάλλευση της αφρικανικής ηπείρου και η άνθηση του δουλεμπορίου. 	<p>Για τη διδασκαλία της Ενότητας (17ος-18ος αιώνας) ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η Εποχή του Διαφωτισμού - Μέρος 1», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i> (https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <p>* Διευκρινίζεται ότι ο Διαφωτισμός και η Βιομηχανική Επανάσταση θα διδαχθούν στην Γ΄ Γυμνασίου. Ως εκ τούτου, σε αυτή την ενότητα δίνεται έμφαση σε τρεις άξονες: (α) την ανάδυση των εθνικών</p>
-----------------	--	---	--	--

				<p>μοναρχιών και την εδραίωση απολυταρχικών καθεστώτων στην Ευρώπη (εξαίρεση αποτέλεσε η Αγγλία, όπου ενισχύθηκε ιδιαίτερα ο ρόλος του Κοινοβουλίου μετά τον εμφύλιο πόλεμο και την Ένδοξη Επανάσταση του 17ου αιώνα), (β) τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις της εποχής (αγροτική επανάσταση, εμπορική εκμετάλλευση των αποικιών, μερκαντιλισμός / προστατευτισμός, άνοδος της αστικής τάξης) και</p> <p>** Προτείνεται η αξιοποίηση του βιβλίου του Henry</p>
--	--	--	--	---

				<p>Kamen, <i>Πρώιμη Νεότερη Ευρωπαϊκή Ιστορία</i>, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2002 (όπου καλύπτονται διάφορες πτυχές της ιστορίας αυτής της περιόδου).</p>
Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ ΚΟΣΜΟΥ				
Η εποχή του Διαφωτισμού (17ος – 18ος αιώνας)				
2	<p>1. Να αναφέρουν τα βασικά χαρακτηριστικά της εποχής του Διαφωτισμού (17ος–18ος αιώνας). (Α, Ζ)</p> <p>2. Να αναφέρουν τους βασικούς εκπροσώπους του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και τις κυριότερες θέσεις τους για την πολιτική,</p>	<p>1. Διαφωτισμός, Διάκριση Εξουσιών, * Κοινωνικό Συμβόλαιο, Γενική Βούληση, Ανεξιθρησκία, Οικονομικός Φιλελευθερισμός, Εγκυκλοπαίδεια</p> <p>2. Βασικοί εκπρόσωποι του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και οι κυριότερες θέσεις τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συμπλήρωση σχετικού πίνακα όπου να διαφαίνονται ξεχωριστά οι σχέσεις: (α) Διαφωτισμός και Πολιτική, (β) Διαφωτισμός και Εκπαίδευση, (γ) Διαφωτισμός και Θρησκεία. • Μελέτη και διακειμενική προσέγγιση πρωτογενών πηγών που παρουσιάζουν τις θέσεις των βασικών εκπροσώπων του Διαφωτισμού (Λοκ, Μοντεσκιέ, Ρουσό, Βολταίρος). 	<p>Για τη διδασκαλία της Ενότητας Εποχή του Διαφωτισμού (17ος-18ος αιώνας) ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η Εποχή του Διαφωτισμού - Μέρος 2», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i></p>

	<p>την εκπαίδευση και τη θρησκεία. (Ε, Ζ)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Οργάνωση συζήτησης ανάμεσα σε δύο αντίπαλες ομάδες μαθητών/τριων όπου η μία επιχειρηματολογεί υπέρ της εφαρμογής των νέων ιδεών του <i>Ορθολογισμού</i> και του <i>Διαφωτισμού</i> και η άλλη υπέρ των ιδεολογικών προκαταλήψεων της άρχουσας τάξης των ευγενών και του βασιλιά ή υπέρ των θρησκευτικών προκαταλήψεων της Δυτικής Εκκλησίας. • Παρουσίαση εικονογραφικού υλικού σχετικού με την τέχνη της εποχής (<i>Κλασικισμός – Νεοκλασικισμός, Μπαρόκ, Ροκοκό</i>) και δραστηριότητες σύγκρισης των διαφορετικών τεχνοτροπιών. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects): <i>Ο Διαφωτισμός και οι κύριοι εκπρόσωποί του ή/και τα βασικά έργα του Διαφωτισμού (Λοκ: κοινωνικό συμβόλαιο, Μοντεσκιέ: «Πνεύμα των Νόμων» / διάκριση των εξουσιών, Ρουσό: «Κοινωνικό Συμβόλαιο» – γενική βούληση,</i></p>	<p>(https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <p>* Διαθεματική προσέγγιση με το γνωστικό αντικείμενο της Πολιτικής Αγωγής. Οι όροι/έννοιες που δηλώνονται με τονισμένα στοιχεία θα πρέπει να προσεγγιστούν ως βασικοί διαχρονικοί όροι της πολιτικής αγωγής.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας ο εκπαιδευτικός μπορεί να αντλήσει υλικό και από το σχολικό εγχειρίδιο Ιστορίας της Β΄ Γυμνασίου με στόχο να επαναφέρει τα περί <i>Ορθολογισμού, Μεταρρύθμισης και</i>
--	---	--	---	---

			<p>Βολταίρος: «Φιλοσοφικές Επιστολές» και «Φιλοσοφικό Λεξικό» - ανεξιθρησκία, Ντιντερό – Ντ'Αλαμπέρ: Εγκυκλοπαίδεια)</p>	<p>Αντιμεταρρύθμισης που οι μαθητές/τριες διδάχτηκαν στην προηγούμενη τάξη.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αναγκαία επισήμανση θεωρείται το γεγονός ότι ο Διαφωτισμός ήταν το αποτέλεσμα διεργασιών μιας μακράς εξελικτικής πορείας η οποία θα ολοκληρωθεί με τις μεγάλες επαναστάσεις του 18ου (Αμερικανική και Γαλλική Επανάσταση) και του 19ου αιώνα (Ελληνική Επανάσταση). • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο</i>
--	--	--	--	--

				Χαρτογράφηση Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).
Η Αμερικανική Επανάσταση (1776)				
2	1. Να κατανοούν βασικές έννοιες που αφορούν την Αμερικανική Επανάσταση (1776), καθώς και τη σημασία της αμερικανικής ανεξαρτησίας στη διαμόρφωση του νεότερου και σύγχρονου κόσμου και να συσχετίζουν το ιστορικό γεγονός της <i>Αμερικανικής Επανάστασης</i> με τη διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού.(Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ)	1. Αποικίες (αξιοποίηση χάρτη), άποικοι, Κογκρέσο, <i>Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας</i> , Συνθήκη των Βερσαλιών (1783), Σύνταγμα των ΗΠΑ, Ομοσπονδία (μορφές ομοσπονδίας)	<ul style="list-style-type: none"> • Συγκριτική εξέταση πρωτογενών πηγών που αφορούν στις ιδέες των κύριων εκπροσώπων του Διαφωτισμού (Μοντεσκιέ, Λοκ, Ρουσό) με τη <i>διακήρυξη της Ανεξαρτησίας (1776)</i>. • Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με τις ιδέες και τους θεσμούς της Αμερικανικής Επανάστασης. • Οργάνωση συζήτησης ανάμεσα σε δύο αντίπαλες ομάδες μαθητών/τριων όπου η μία εκπροσωπεί την μητροπολιτική Αγγλία και την οικονομική πολιτική της και η άλλη τους Άγγλους άποικους της Αμερικής, που υποστηρίζουν το δικαίωμα της ανεξαρτησίας τους και τη 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με την Αμερικανική Επανάσταση, βλ.: Ε. Λούβη& Δ. Ξιφαράς, <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού</i>, Αθήνα, ΟΕΔΒ, 30-31.

			<p>δημιουργία του αμερικανικού έθνους / κράτους.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρακολούθηση κινηματογραφικού υλικού (π.χ. κινηματογραφικής παραγωγής / αποσπασμάτων) για την Αμερικανική Επανάσταση (προβληματισμός για τους κινδύνους που ενέχει η σύγχρονη απόδοση ενός σημαντικού ιστορικού γεγονότος / αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό). • Διαθεματική προσέγγιση της ενότητας: ανάγνωση αποσπασμάτων από το βιβλίο της Μπ. Στόου, <i>Η καλύβα του μάρμπα Θωμά</i> και διεξοδικότερη συζήτηση για την ιστορία των μαύρων της Αμερικής. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Οι ιδέες του Διαφωτισμού και η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της 4ης Ιουλίου του 1776.</i> - <i>Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και η Αμερικανική Επανάσταση.</i> 	
--	--	--	---	--

Η Γαλλική Επανάσταση (1789)				
3	<p>1. Να σχολιάζουν τα αίτια της Γαλλικής Επανάστασης.* (B, Z)</p> <p>2. Να αναφέρουν τα βασικότερα γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης (1789). (A, Z)</p> <p>3. Να διασυνδέουν τη Γαλλική Επανάσταση με το κίνημα του Διαφωτισμού (A, Z)</p>	<p>1. Αίτια Γαλλικής Επανάστασης: διαστρωμάτωση της γαλλικής κοινωνίας του 18ου αιώνα (ηγεμόνας, ευγενείς, κλήρος, τρίτη τάξη/ανάδειξη της αστικής τάξης, παλαιό καθεστώς), κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα</p> <p>2. Εθνική Συνέλευση, Συντακτική και Νομοθετική Συνέλευση (αποφάσεις), κατάληψη Βασίλεις, Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου</p> <p>3. Επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού στη Γαλλική Επανάσταση, η θέση της γυναίκας στη Γαλλική Επανάσταση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συγκριτική εξέταση πρωτογενών πηγών που αφορούν στις ιδέες των κύριων εκπροσώπων του Διαφωτισμού (Μοντεσκιέ, Λοκ, Ρουσό) με τη <i>Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1789)</i>. • Φανταστική απόδοση / αναπαράσταση / δραματοποίηση, από μέρους των μαθητών/τριών, των διαλόγων που γίνονται στη Συντακτική Συνέλευση της 4ης Αυγούστου 1789 (κατάργηση των προνομίων, <i>Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη</i>). • Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με τις ιδέες και τους θεσμούς της Γαλλικής Επανάστασης. • Συλλογή οπτικών πηγών που αναπαριστούν πρόσωπα και 	<ul style="list-style-type: none"> • Η διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας δεν πρέπει να επικεντρωθεί σε λεπτομέρειες που αφορούν στην πορεία / εξέλιξη των διαφόρων φάσεων της Επανάστασης. Το επαρκές σώμα γνώσεων περιορίζεται στις κοινωνικές τάξεις της προεπαναστατικής Γαλλίας και τα αίτια της Επανάστασης, στα θεμελιώδη ψηφίσματα της Συντακτικής Συνέλευσης

	<p>4. Να αποτιμούν τη σημασία της Γαλλικής Επανάστασης στη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου. (A, B, Z)</p>	<p>4. Κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές: αστική τάξη, λαϊκή κυριαρχία, σχέσεις κράτους με εκκλησία, έθνος - κράτος, πολίτευμα)</p>	<p>γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρακολούθηση κινηματογραφικού υλικού (π.χ. κινηματογραφικής παραγωγής / αποσπασμάτων) για τη <i>Γαλλική Επανάσταση</i> (προβληματισμός για τους κινδύνους που ενέχει η σύγχρονη απόδοση ενός σημαντικού ιστορικού γεγονότος / αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό). • Συζήτηση με θέμα η <i>Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Κύπρος</i>. Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects): <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση.</i> - <i>Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός – Αμερικανική Επανάσταση – Γαλλική Επανάσταση.</i> - <i>Διακήρυξη της ανεξαρτησίας (1776) – Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη (1789) – Νέα Πολιτική Διοίκηση (1797) του Ρήγα Φεραίου.</i> 	<p>(κατάργηση προνομίων και <i>Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη</i>) στα θεμελιώδη ψηφίσματα της Νομοθετικής Συνέλευσης (αναγνώριση πολιτικών δικαιωμάτων στους άντρες και διαχωρισμός Εκκλησίας και κράτους), στη θέση της γυναίκας κατά τη διάρκεια της Γαλλικής Επανάστασης και στην αποτίμηση της Επανάστασης σε σχέση με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για το ζήτημα των δικαιωμάτων της
--	---	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Η θέση της γυναίκας πριν και μετά τη Γαλλική Επανάσταση. - Η συμβολή των γυναικών στη Γαλλική Επανάσταση. - Βασικές πολιτικές έννοιες και θεσμοί που καθιερώθηκαν από τη Γαλλική Επανάσταση ή/και η μετάβαση από τη μοναρχία, στη συνταγματική μοναρχία και από τη συνταγματική μοναρχία στη δημοκρατία (Διαθεματική / διεπιστημονική εργασία [project] με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής). - Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Κύπρος 	<p>γυναίκας κατά την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης, βλ. τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του Πολίτη (1789) σε συνδυασμό με την αντίστοιχη Διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας και της πολίτισσας (1791). Μετάφραση αντίστοιχων άρθρων των δύο διακηρύξεων υπάρχει στο: Μαρία Ρεπούση κ.ά., <i>Ιστορία Στ' Δημοτικού. Στα νεότερα και σύγχρονα χρόνια</i>, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2006, 12-13.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με τη
--	--	--	---	---

				<p>Γαλλική Επανάσταση, βλ.: Ε. Λούβη& Δ. Ξιφαράς, <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού</i>, Αθήνα, ΟΕΔΒ, 32-35.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σχετικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο, βλ.: Βαγγέλης Κουφουδάκης, <i>Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο από την Τουρκία</i>, Λευκωσία, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών 2010. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες
--	--	--	--	--

				στο Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).
Η εποχή του Ναπολέοντα (1799 – 1815) και το Συνέδριο της Βιέννης (1815)				
1	1. Να αναφέρουν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της εποχής του Ναπολέοντα και τα αποτελέσματά τους (1799-1815). (Α, ΣΤ, Ζ)	1. Επεκτατική πολιτική (αξιοποίηση χάρτη), Συνέδριο Βιέννης και αποφάσεις, <i>Ιερή Συμμαχία παλινόρθωση</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή χάρτη όπου να διαφαίνεται ο χάρτης της Ευρώπης πριν και μετά το Συνέδριο της Βιέννης. • Παρακολούθηση κινηματογραφικού υλικού για την εκστρατεία του Ναπολέοντα (προβληματισμός για τους κινδύνους που ενέχει η σύγχρονη απόδοση σημαντικών ιστορικών γεγονότων / αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό). • Συλλογή οπτικών πηγών που αναπαριστούν γεγονότα σχετικά με τους ναπολεόντειους πολέμους. • Οργάνωση συζήτησης ανάμεσα σε δύο αντίπαλες ομάδες μαθητών/τριών όπου η μία 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με την εποχή του Ναπολέοντα, βλ. Ε. Λούβη& Δ. Ξιφαράς, <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ' Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού</i>, Αθήνα, ΟΕΔΒ, 35. • Θα πρέπει να επισημανθεί στους μαθητές/τριες ότι ο νέος χάρτης της Ευρώπης συμπεριλαμβάνει πολλά διαφορετικά έθνη και εθνικές ομάδες στις

			<p>εκπροσωπεί τους πρωτεργάτες του <i>Συνεδρίου της Βιέννης</i> και της <i>Παλινόρθωσης</i> και η άλλη τους υποστηρικτές των ιδεών του <i>Διαφωτισμού</i> και της <i>Γαλλικής Επανάστασης</i>.</p> <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο Μέγας Ναπολέον</i> - <i>Η άνοδος και η πτώση του Ναπολέοντα.</i> - <i>Το Συνέδριο της Βιέννης και το μέλλον των ευρωπαϊκών επαναστάσεων.</i> - <i>Ο ρόλος της πολιτικής του Ναπολέοντα στην παλινόρθωση των παλαιών καθεστώτων της Ευρώπης.</i> 	<p>Αυτοκρατορίες των Αψβούργων και των Οθωμανών μέσω του οποίου επιχειρείται ένας συσχετισμός ισχύος των Μ. Δυνάμεων: Αυτοκρατορία των Αψβούργων βρίσκεται ανάμεσα στη Βρετανία ως την κατεξοχήν ναυτική δύναμη και τη Ρωσία ως την κατεξοχήν χερσαία δύναμη.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη σημασία και τις επιπτώσεις των αποφάσεων του <i>Συνεδρίου</i> στη νοτιοανατολική Ευρώπη, βλ.: Θουκυδίδης Ιωάννου, «Η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων στο χώρο της Ανατολικής
--	--	--	---	---

				<p>Μεσογείου και οι παράγοντες διαμόρφωσής της (1799-1815)», <i>Νέα Παιδεία</i> 48 (1988), 55-70.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για το κείμενο της <i>Ιερής Συμμαχίας</i>, βλ. Ζ.Ν. Τσιρπανλής, <i>Η Ευρώπη και ο κόσμος 1814-1914</i>, Θεσσαλονίκη, Βάνιας 1993, σ. 45-48. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ				

Ο υπόλοιπος κόσμος: η ωρίμανση της Βιομηχανικής Επανάστασης, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της βιομηχανικής επανάστασης, η γένεση της αποικιοκρατίας και οι αποικιακοί ανταγωνισμοί

<p>3</p>	<p>1. Να εξηγούν τη μετάβαση από την αγροτική κοινωνία στη Βιομηχανική Επανάσταση. (A, E, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να αξιολογούν τις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που επέφερε η Βιομηχανική Επανάσταση. (A, Ζ)</p> <p>3. Να εντοπίζουν στον χάρτη τον αποικιοκρατικό κόσμο της εποχής, η γένεση της αποικιοκρατίας (A, B, E, Z, ΣΤ)</p>	<p>1. <i>Αγροτική και βιομηχανική οικονομία</i>, μεταφορικά μέσα και επικοινωνίες</p> <p>2. Εσωτερική / εξωτερική μετανάστευση, αστική τάξη, εργάτες, σοσιαλισμός, συνδικαλισμός, χειραφέτηση γυναίκας</p> <p>3. Ασία, Αφρική (αξιοποίηση χάρτη), (ιμπεριαλισμός, αποικιοκρατικός ανταγωνισμός), συνέπειες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ που αναφέρεται στα επιτεύγματα της <i>Βιομηχανικής Επανάστασης</i>. • Συλλογή εικόνων που παρουσιάζουν τα σημαντικότερα επιτεύγματα της <i>Βιομηχανικής Επανάστασης</i> και παρουσίασή τους στην τάξη. • Συζήτηση με θέμα τη σύγκριση ανάμεσα στην <i>αγροτική</i> και τη <i>βιομηχανική οικονομία</i> (τρόπος ζωής, κοινωνικές τάξεις, πληθυσμιακά και δημογραφικά δεδομένα, κινήματα – ιδέες). • Μελέτη δευτερογενών πηγών που αναφέρονται στα αίτια, τις συνέπειες αλλά και τους προπομπούς της αποικιοκρατίας (εξερευνητές, χριστιανοί ιεραπόστολοι, έμποροι). • Μελέτη χαρτών και σύγκριση του αποικιοκρατικού ελέγχου που ασκούσε η κάθε αποικιοκρατική δύναμη. 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι απαραίτητες γνώσεις που θα πρέπει να αποκομίσουν οι μαθητές/τριες επικεντρώνονται στη μετάβαση από την <i>αγροτική</i> στη <i>βιομηχανική οικονομία</i> και στην αλλαγή του τρόπου οργάνωσης των οικονομιών στη βάση του <i>οικονομικού φιλελευθερισμού</i> (<i>ελεύθερη αγορά, κεφαλαιοκρατία, καπιταλισμός</i>) αλλά και της κοινωνίας (<i>αστοί / βιομήχανοι – αγρότες – εργάτες, μετανάστευση</i>,
-----------------	---	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη σχετικών πινάκων και στατιστικών διαγραμμάτων που παρουσιάζουν αριθμητικά και άλλα δεδομένα για την έκταση και τον πληθυσμό που έλεγχε η κάθε αποικιοκρατική δύναμη. • Συζήτηση – αναφορά στην περίπτωση της Κύπρου στη βάση του περιεχομένου που έχουν ήδη διδαχτεί οι μαθητές/τριες (βλ. προηγούμενες διδακτικές ενότητες) δηλαδή την πρώτη περίοδο της αποικιοκρατίας (1878-1925). • Παρουσίαση πρωτογενών οπτικών πηγών / εικονιστικού υλικού από τις αποικίες. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Η Βιομηχανική Επανάσταση μέσα από εικόνες.</i> - <i>Η Βιομηχανική Επανάσταση και η μετάβαση από την αγροτική στη βιομηχανική οικονομία.</i> - <i>Η Βιομηχανική Επανάσταση: πληθυσμιακές – δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές.</i> 	<p><i>σοσιαλισμός, συνδικαλισμός).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα όσα αφορούν στα επιτεύγματα της <i>Βιομηχανικής Επανάστασης</i> δεν θα πρέπει να εξετάζονται με λεπτομέρειες. Μέσα από μια συνοπτική αναφορά / παρουσίαση των επιτευγμάτων της <i>Βιομηχανικής Επανάστασης</i> ο/η εκπαιδευτικός καλείται να υλοποιήσει τους στόχους του μαθήματος. Μπορεί συνεπώς να ανατεθεί και ως project. • Για τη μελέτη σχετικών διαγραμμάτων και αριθμητικών δεδομένων για την
--	--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - Βιομηχανική Επανάσταση: οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές και η σύγκρουση καπιταλισμού – σοσιαλισμού. - Πέρα από τη Βιομηχανική Επανάσταση: η πνευματική ζωή, οι τέχνες και τα γράμματα στην Ευρώπη, την Ελλάδα και την Κύπρο του 19ου αιώνα (διαθεματική / διεπιστημονική εργασία project με τα μαθήματα της Τέχνης και της Λογοτεχνίας). - Η αποικιοκρατική πολιτική και η ανάδυση της Ευρώπης σε κέντρο του κόσμου. - Αποικιοκρατικοί ανταγωνισμοί και «εθνική ανωτερότητα»: η ανάδυση των εθνικά «ανώτερων» κρατών στην Ευρώπη. - Εξερευνητές, ιεραπόστολοι και έμποροι: οι πρωτοπόροι της αποικιοκρατίας. - Πρώτες ύλες και καύσιμα: τα αίτια της αποικιοκρατικής πολιτικής χθες και σήμερα. - Η αποικιοκρατία χθες και σήμερα. - Αστική τάξη: η κοινωνική βάση της αποικιοκρατίας. 	<p>περίοδο των αποικιοκρατικών ανταγωνισμών, βλ.: Ευαγγελία Λούβη&Δημητριος Χρ. Ξιφαράς, <i>Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία Γ΄ Γυμνασίου. Βιβλίο Εκπαιδευτικού</i>, Αθήνα, ΟΕΔΒ 2007, 57.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Η αποικιοκρατία στην Κύπρο (1878-1960). - Γερμανία – Αγγλία – Γαλλία: αποικιοκρατική πολιτική και πορεία προς τη σύγκρουση. <p>Οργανωμένες επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στο Μουσείο Ιστορίας της Μοτοσικλέτας στη Λευκωσία. - Επίσκεψη στο Πρωτο-Βιομηχανικό Μουσείο στην Αγία Βαρβάρα Λευκωσίας. - Επίσκεψη στον Χαρουπόμυλο στην περιοχή Κάστρου στη Λεμεσό. 	
--	--	--	---	--

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΙΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Τα επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη (1820 – 1821) και η προετοιμασία του υπόδουλου ελληνισμού για την Επανάσταση: οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί, ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και η Φιλική Εταιρεία

<p>3</p>	<p>1. Να αναφέρουν τα επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη το 1820-1821.</p> <p>2. Να σχολιάζουν τους οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς του υπόδουλου ελληνισμού από τα μέσα του 18^{ου} μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>3. Να εξηγούν τη σημασία του Νεοελληνικού Διαφωτισμού για την Ελληνική Επανάσταση (1821) και να αναφέρουν τους σημαντικότερους εκπροσώπους του. (Α, Ε, Ζ)</p>	<p>1. Επανάσταση στην Ισπανία, Επανάστασεις στην Ιταλία (απλή αναφορά).</p> <p>2. Ανάπτυξη εμπορικών δραστηριοτήτων από τους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο ρόλος της <i>ορθόδοξης εκκλησίας</i>, των <i>Φαναριωτών</i>, των <i>προεστών</i>, των <i>εμπόρων</i> και των <i>καραβοκύρηδων</i>, των <i>κλεφτών</i>, των <i>αρματολών</i>, των <i>αγροτών</i>, των <i>απασχολούμενων στο εμπόριο</i> και των <i>ναυτών</i>.</p> <p>3. Νεοελληνικός Διαφωτισμός – ορισμός (από ποιους μεταφέρονται οι ιδέες του Διαφωτισμού στους υπόδουλους Έλληνες, που αναπτύχθηκε το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, που αποσκοπούσε) , σημαντικότεροι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού: Ρήγας Φεραίος, Αδαμάντιος Κοραής (απλή αναφορά)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Εισαγωγική συζήτηση όπου οι μαθητές/τριες ανακοινώνουν τις εκτιμήσεις τους σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης μετά το <i>Συνέδριο της Βιέννης</i> και την προσπάθεια της <i>Ιεράς Συμμαχίας</i> για περιορισμό των μεγάλων διεκδικήσεων των ευρωπαϊκών λαών: του <i>εθνικισμού</i>, του <i>φιλελευθερισμού</i> και του <i>ριζοσπαστισμού</i>. • Συμπλήρωση πίνακα όπου συνοπτικά παρουσιάζονται τα διάφορα επαναστατικά κινήματα, το είδος τους, το έτος εκδήλωσής τους, τα αίτια και τα αποτελέσματά τους. • Συζήτηση με θέμα τη σύγκριση των επαναστατικών κινήματων των ετών 1820-1821. • Συζήτηση με θέμα την ιστορική έννοια του <i>Διαφωτισμού</i> και ανάκληση γνώσεων σχετικά με τις θέσεις των ευρωπαίων διαφωτιστών του 18ου αιώνα (φυσικά – πολιτικά δικαιώματα, παιδεία, θρησκεία κ.ά.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα δεν θα πρέπει να εξετάζει λεπτομέρειες. Μέσα από μια συνοπτική αναφορά / παρουσίαση των συγκεκριμένων επαναστάσεων ο/η εκπαιδευτικός καλείται να υλοποιήσει τους στόχους του μαθήματος. Μπορεί συνεπώς να ανατεθεί και ως project. • Το μάθημα δομείται σε δύο επίπεδα. Σε ένα πρώτο επίπεδο οι μαθητές/τριες πρέπει να αντιληφθούν την αδυναμία των οπαδών της <i>Παλινόρθωσης</i> να επισκιάσουν τις ήδη
-----------------	---	---	---	--

	<p>4. Να αξιολογούν τη συμβολή της <i>Φιλικής Εταιρείας</i> στην προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης. (Α, Ε, Ζ)</p>	<p>4. <i>Φιλική Εταιρεία</i>: (ορισμός: ιδρυτές, τόπος, σκοπός, ηγέτης), αρχές λειτουργίας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή πίνακα όπου διαφαίνονται οι βασικότεροι εκπρόσωποι του ευρωπαϊκού διαφωτισμού (Λοκ, Βολταίρος, Ρουσό, Μοντεσκιέ) και οι θεωρίες τους (<i>Φυσικά δικαιώματα, Ανεξιθρησκία, Διάκριση εξουσιών</i> κ.ά.). • Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με τις ιδέες του <i>Διαφωτισμού</i>. • Εντοπισμός των κοινών θέσεων <i>Ευρωπαϊκού και Νεοελληνικού Διαφωτισμού</i> (φυσικά δικαιώματα, δικαίωμα της ελευθερίας, πνευματική αφύπνιση των λαών κ.ά.). • Συγκριτική ανάγνωση αποσπασμάτων από τη <i>Νέα Πολιτική Διοίκηση</i> του Ρήγα Φεραίου (1797) και τη <i>Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη</i> (1789). • Κοινοποίηση του μυστικού αλφαβήτου της <i>Φιλικής Εταιρείας</i> στους μαθητές/τριες και δραστηριότητες που απαιτούν την 	<p>διαδεδομένες αρχές της Γαλλικής Επανάστασης, γεγονός που δικαιολογεί τον πανευρωπαϊκό χαρακτήρα των επαναστατικών κινήματων του 19^{ου} αιώνα. Σε ένα δεύτερο επίπεδο πρέπει να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στα φιλελεύθερα κινήματα (των οποίων οι κυρίαρχες διεκδικήσεις είναι κοινωνικο-πολιτικές) και τα εθνικά κινήματα (των οποίων οι κυρίαρχες διεκδικήσεις είναι εθνικές). Στις τελευταίες θα πρέπει να</p>
--	--	---	---	---

			<p>επικοινωνία με τη χρήση του συγκεκριμένου αλφαβήτου.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη πρωτογενών πηγών που αναφέρονται στη σχέση του Εθνομάρτυρα Κυπριανού με τη <i>Φιλική Εταιρεία</i>. • Μελέτη κλέφτικων δημοτικών τραγουδιών και αποκωδικοποίηση των βασικών χαρακτηριστικών τους (θεματικός πυρήνας, υφολογικά στοιχεία, μουσικότητα στίχου κ.ά.). <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Η Ευρώπη μετά το Συνέδριο της Βιέννης. Η προσπάθεια για παλινόρθωση, η εύθραυστη ειρήνη και τα κυριότερα επαναστατικά κινήματα του 19ου αιώνα.</i> - <i>Οι κυριότερες επαναστάσεις του 19ου αιώνα στην Ευρώπη μέσα από πίνακες ζωγραφικής.</i> - <i>Η σύγκρουση ανάμεσα στις δυνάμεις της συντήρησης (μοναρχία, αριστοκρατία, Εκκλησία) και της δυνάμεις της προόδου (εθνικισμός,</i> 	<p>κατατάξουν και την Ελληνική Επανάσταση του 1821, που αποτελεί αντικείμενο της επόμενης ενότητας.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη σχέση του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με την Κύπρο, βλ.: (α) Γιώργος Κ. Μύαρης, «Όψεις του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και ο Ιωάννης Καρατζάς ο Κύπριος», <i>Επετηρίδα Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου</i>, XXX, Λευκωσία, 2004 [=2005], 259-303., (β) Γιώργος Κ. Μύαρης, «Νέα δεδομένα και ερευνητικά αιτούμενα για τον Ιωάννη Καρατζά, τον Κύπριο
--	--	--	---	---

			<p><i>φιλευθερισμός, ριζοσπαστισμός) στην Ευρώπη του 19ου αιώνα.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Στοιχεία του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό.</i> - <i>Αδαμάντιος Κοραής, Ρήγας Φεραίος και Κοσμάς ο Αιτωλός: οι Δάσκαλοι του Γένους.</i> - <i>Ιωάννης Καρατζάς: ο Κύπριος λόγιος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.</i> - <i>Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789) και η Νέα Πολιτική Διοίκηση του Ρήγα Φεραίου (1797).</i> - <i>Η Φιλική Εταιρεία και η Κύπρος.</i> - <i>Μύθος και Ιστορία στα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια (διαθεματική / διεπιστημονική εργασία [project] με το μάθημα της Λογοτεχνίας).</i> 	<p>σύντροφο του Ρήγα», Πρακτικά Δ΄ Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», (Βελεστίνο, 2-5 Οκτωβρίου 2003), Υπέρεια, τόμος 4, 2006, 709-736., (γ) Γιώργος Κ. Μύαρης, «Η Κύπρος και η πνευματική κίνηση του Νέου Ελληνισμού στα μέσα του 18ου αιώνα και ως τις αρχές του 19ου αιώνα», <i>Κυπριακαί Σπουδαί</i>, τόμος ΟΑ΄, 2007 (=2009), 69-95.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	--	---

Η κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασης στις Ηγεμονίες και οι ευνοϊκές συγκυρίες για την εξέλιξή της στο νότιο ελλαδικό χώρο

1	<p>1. Να αναφέρουν τα βασικά γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης στις Ηγεμονίες. (Α, Ε, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να αιτιολογούν την εδραίωση της επανάστασης στον νότιο ελλαδικό χώρο. (Β, Ζ)</p>	<p>1. <i>Ηγεμονίες</i> (Μολδοβλαχία), <i>Ιερός Λόχος</i>, <i>Δραγατσάνι</i> (αξιοποίηση χάρτη), λόγοι αποτυχίας</p> <p>2. Πληθυσμιακή κατάσταση, στρατιωτική πείρα, ευνοϊκές συγκυρίες (πόλεμος με τον Αλή Πασά)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη και σχολιασμός αποσπασμάτων από την επαναστατική προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη <i>Μάχου Υπέρ Πίστεως και Πατρίδος</i>. • Συμπλήρωση χρονολογίου όπου φαίνονται τα σημαντικότερα γεγονότα της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία, από τον Φεβρουάριο μέχρι και τον Ιούνιο του 1821. • Κατασκευή / συμπλήρωση χάρτη όπου φαίνεται η πορεία την οποία ακολούθησαν οι δυνάμεις του Αλέξανδρου Υψηλάντη, καθώς και οι εχθρικές δυνάμεις του οθωμανικού στρατού, από την έναρξη της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία μέχρι και το τέλος της. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Αλέξανδρος Υψηλάντης: αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας και πρώτος</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Μέσα από τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας πρέπει να επισημανθεί ότι η Επανάσταση στις Ηγεμονίες, παρά την ανεπιτυχή έκβασή της, είχε επιτύχει τον αντιπερισπασμό των εχθρικών δυνάμεων συμβάλλοντας έτσι στην εδραίωση της Επανάστασης στη νότια Ελλάδα. Πρέπει, συνεπώς, να επισημανθεί ότι η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης τοποθετείται τον Φεβρουάριο του 1821 στις Ηγεμονίες
----------	--	---	--	---

			<p>ηγέτης της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η Επανάσταση στη Μολδοβλαχία και ο Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄. - Η Επανάσταση στις Ηγεμονίες και η στάση της ομόδοξης Ρωσίας. - Ο Ιερός Λόχος και η Επανάσταση στις Ηγεμονίες. - Το όραμα του Ρήγα Φεραίου και η Επανάσταση του Αλέξανδρου Υψηλάντη. 	<p>της Μολδοβλαχίας καθώς από τον Μάρτιο μέχρι και τον Ιούνιο του 1821 αυτή συνυπάρχει με την Επανάσταση στο νότιο ελλαδικό χώρο.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για διαδραστικό χάρτη όπου φαίνεται η πορεία του Αλέξανδρου Υψηλάντη από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Ιούνιο του 1821, βλ. http://users.sch.gr/jpap/Ellinikos%20Politismos/xartes/lpsilantis.htm. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού</i>
--	--	--	---	--

Η εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης

2	1. Να αναφέρουν συνοπτικά τις δύο φάσεις της Ελληνικής Επανάστασης με αναφορά στις κυριότερες μάχες και να ονομάζουν τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες του αγώνα. (Α, Ε, ΣΤ, Ζ)	1. Φάσεις, κυριότερες μάχες (περιγραφή και αξιοποίηση χάρτη) (Αλαμάννα, Γραβιά, Βασιλικά, άλωση της Τριπολιτσάς, σφαγή της Χίου, ανατίναξη της τουρκικής ναυαρχίδας, Δερβενάκια, Καρπενήσι, καταστροφή της Κάσου και Ψαρών, ναυμαχία του Γέροντα, Μανιάκι, Μύλοι, πολιορκία Μεσολογγίου, πολιορκία της Ακρόπολης), και σημαντικότερες φυσιογνωμίες (Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Αθανάσιος Διάκος, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Κωνσταντίνος Κανάρης, Ανδρέας Μιαούλης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Μάρκος Μπότσαρης, Δημήτριος Υψηλάντης, Κωνσταντίνος Μαυρομμάλης, Ιωάννης	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή πίνακα / χρονολογίου όπου φαίνονται τα σημαντικότερα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης, οι σημαντικότερες μάχες / στρατιωτικές επιτυχίες και οι ηγετικές φυσιογνωμίες των Ελλήνων σε καθεμιά. • Συλλογή χαρτών όπου φαίνεται ανά έτος η εξέλιξη – τα εδαφικά κέρδη και οι απώλειες – της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. • Συγκέντρωση των σημαντικότερων γεγονότων της Επανάστασης και διαχωρισμός τους σε στρατιωτικά και διπλωματικά. • Ανάγνωση αποσπασμάτων από απομνημονεύματα αγωνιστών (Μακρυγιάννης, Κολοκοτρώνης, Φωτάκος κ.ά.) και σχολιασμός τους με βάση τα ιστορικά γεγονότα.	<ul style="list-style-type: none"> • Η κατασκευή πινάκων / χρονολογίων διευκολύνει τους μαθητές/τριες στην καταγραφή των σημαντικότερων γεγονότων που αφορούν στην κάθε πτυχή της Επανάστασης (στρατιωτικές επιχειρήσεις, σημαντικά γεγονότα, πολιτική οργάνωση). Ωστόσο οι μαθητές/τριες πρέπει να γνωρίζουν τους σημαντικότερους σταθμούς της
----------	---	--	--	--

	<p>2. Να προσδιορίζουν τις προσπάθειες για πολιτική οργάνωση κατά τη διάρκεια της Επανάστασης. (A, Z)</p> <p>3. Να σχολιάζουν τα αίτια και τις συνέπειες των εμφύλιων συγκρούσεων κατά τη διάρκεια της Επανάστασης. (B, Z)</p>	<p>Μακρυγιάννης, Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, Μαντώ Μαυρογένους).</p> <p>2. Εθνοσυνελεύσεις: (<u>Γ' Εθνοσυνέλευση μόνο</u>)</p> <p>3. Αίτια και συνέπειες των εμφύλιων συγκρούσεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση στοιχείων (από θρύλους, παραδόσεις, διηγήσεις, δημοσιεύματα, μνημεία) σχετικά με γεγονότα που συνδέονται με τη φάση των επιτυχιών της Ελληνικής Επανάστασης. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οι ηγετικές φυσιογνωμίες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. - Οι σημαντικότερες στρατιωτικές επιτυχίες των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του Αγώνα του 1821 και οι ηγετικές φυσιογνωμίες τους. - Οι σημαντικότερες ναυτικές επιτυχίες των Ελλήνων κατά τη διάρκεια του Αγώνα του 1821 και οι ηγετικές φυσιογνωμίες τους. - Οι συνέπειες της εμφύλιας διαμάχης στην εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. - Οι βιαιότητες των Τούρκων στην Κωνσταντινούπολη, την Κύπρο, τη Χίο και το Μεσολόγγι και η αλλαγή στη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στους επαναστατημένους Έλληνες. 	<p>Επανάστασης διαχωρίζοντας την πρώτη φάση των επιτυχιών (1821-1824) από τη φάση της κάμψης (1825-1827) και αποδίδοντας τη μεταστροφή του κλίματος στην εμφύλια σύγκρουση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για σειρά χαρτών όπου φαίνεται η εξέλιξη της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1830), βλ.: http://kodikosdaskalos.blogspot.com/2009/03/1821-1830.html. • Τη διδασκαλία περί της πολιτικής οργάνωσης των επαναστατημένων Ελλήνων οι εκπαιδευτικοί
--	--	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Λεωνίδα</i> (Μάχη των Θερμοπυλών) και <i>Παπαφλέσσας</i> (Μάχη στο Μανιάκι). - <i>Ο εμφύλιος πόλεμος (1823-1825) και η Ελληνική Επανάσταση.</i> - <i>Η παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και η τελική έκβαση της Ελληνικής Επανάστασης (Ιουλιανή Συνθήκη, ναυμαχία του Ναβαρίνου, Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας).</i> - <i>Η Ιστορία και η Τέχνη απέναντι στο γεγονός της Πολιορκίας και της Εξόδου του Μεσολογγίου</i> (διαθεματική / διεπιστημονική εργασία (project) με το μάθημα της Λογοτεχνίας και της Τέχνης). - <i>Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 μέσα από την τέχνη</i> (διαθεματική / διεπιστημονική εργασία (project) με το μάθημα της Λογοτεχνίας και της Τέχνης). 	<p>καλούνται να την κάνουν συνοπτικά αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στη σχέση αυτών των προσπαθειών με τα αίτια του εμφυλίου πολέμου (1823-1825).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη σχέση του ιστορικού γεγονότος της Ελληνικής Επανάστασης με τη λογοτεχνία, βλ.: Δημήτριου Βικέλα, <i>ΛουκήςΛάρας</i>, Διονύσιος Σολωμός, <i>Ύμνος εις την Ελευθερία</i>, <i>Εις τον θάνατον του Λορδ Μπάιρον</i>, <i>Εις Μάρκον Μπότσαρη</i>, <i>Επίγραμμα για την καταστροφή των Ψαρών</i>, <i>Ελεύθεροι Πολιορκημένοι</i>.
--	--	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> • Για τη σχέση του ιστορικού γεγονότος της Ελληνικής Επανάστασης με την τέχνη, βλ.: πίνακες Θεόδωρου Βρυζάκη, Θεόφιλου Χατζημιχαήλ, Ντελακρουά και Ντελανσάνκ. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Το κίνημα του φιλελληνισμού και η ευρωπαϊκή διπλωματία από τη Συνθήκη του Λονδίνου (1827) μέχρι και την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Ανεξαρτησίας (1830)				
1	1. Να διακρίνουν τις ποικίλες μορφές προσφοράς του <i>φιλελληνισμού</i> και να	1. Μορφές προσφοράς και βασικότεροι εκπρόσωποι του <i>φιλελληνισμού</i>	• Κατασκευή πίνακα με ονόματα και τίτλους έργων φιλελλήνων	• Το κίνημα του φιλελληνισμού δεν θα πρέπει να

	<p>αναφέρουν τους βασικότερους εκπροσώπους του. (Ε, Ζ)</p> <p>2. Να προσδιορίζουν τον ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων στη διευθέτηση του ελληνικού ζητήματος.(Α)</p>	<p>2. <i>Ιουλιανή Συνθήκη, ναυμαχία του Ναβαρίνου, Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας/ Λονδίνου 1830</i></p>	<p>(λογοτεχνικά έργα, πίνακες ζωγραφικής).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Διαθεματική / Διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος με το μάθημα της Λογοτεχνίας και της Τέχνης. Συζήτηση στην τάξη με βάση έργα φιλελλήνων δημιουργών (π.χ. πίνακες ζωγραφικής του Ντελακρουά, το <i>Οδοιπορικό</i> και το <i>Υπόμνημα περί της Ελλάδος</i> του Chateaubriand, <i>Ελένη</i> του Vigny, <i>Οδοιπορικό ψυχής</i> του Lamartine κ.ά.). <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Μορφές του φιλελληνισμού κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.</i> - <i>Ο Ευγένιος Ντελακρουά και η Ελληνική Επανάσταση.</i> - <i>Ο Λόρδος Μπάιρον και η Ελληνική Επανάσταση.</i> - <i>Οι τουρκικές βιαιότητες (Κωνσταντινούπολη, Κύπρος, Χίος, Μεσολόγγι) και η έξαρση του φιλελληνικού κινήματος.</i> 	<p>εξετάζει λεπτομέρειες. Μέσα από μια συνοπτική αναφορά / παρουσίαση της δράσης γνωστών φιλελλήνων (καλλιτεχνών κ.ά.) ο/η εκπαιδευτικός καλείται να υλοποιήσει τους στόχους του μαθήματος που αφορούν στον φιλελληνισμό. Μπορεί συνεπώς να ανατεθεί και ως project.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το κίνημα του φιλελληνισμού εξετάζεται σε διάφορα επίπεδα: (α) μέσα από την αγνή προσφορά των Ευρωπαίων που αγωνίστηκαν και ενίοτε θυσιάστηκαν στο πεδίο των
--	--	---	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - Οι φιλέλληνες μέσα από τα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας: ο Λόρδος Μπάιρον μέσα από το έργο του Διονύσιου Σολωμού. - Ανθολόγιο τίτλων λογοτεχνικών και εικαστικών έργων των φιλελλήνων. - Η ευρωπαϊκή διπλωματία και η Ελληνική Επανάσταση: από την αγνή προσφορά των φιλελλήνων στα γεωπολιτικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων. 	<p>μαχών, (β) μέσα από την καλλιτεχνική παραγωγή των ευρωπαϊών καλλιτεχνών, κυρίως μέσα από τα λογοτεχνικά έργα και τους πίνακες ζωγραφικής, (γ) μέσα από την οικονομική συνεισφορά από εράνους που γίνονταν στις ευρωπαϊκές χώρες, (δ) μέσα από τον Τύπο με εφημερίδες και περιοδικά που εκδίδονται στην Ευρώπη και στην Αμερική και υποστηρίζουν τον Αγώνα και (ε) μέσα από την επίσημη και δυναμική παρέμβαση των Μεγάλων</p>
--	--	--	--	--

				<p>Δυνάμεων (Ιουλιανή Συνθήκη, Ναυμαχία του Ναβαρίνου, Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. (α) Λουκία Δρούλια, «Φιλελληνική λογοτεχνία», <i>Επτά Ημέρες</i> (Εφημ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ) Κυριακή 17 Μαρτίου 2002, 2-7. / (β) Χρυσή Καρατσινίδου, «Γαλλικός ρομαντισμός και Ελληνική Επανάσταση», ό.π., 8-13. / Αλέξης Πολίτης, «Ο Φοριέλ και τα δημοτικά τραγούδια», ό.π., 14-15. / Μαριλίζα Μητσού, «Γερμανικός Φιλελληνισμός»,
--	--	--	--	--

				<p>ό.π., 16-20. / Αικατερίνη Δούκα-Καμπίτογλου, «Ρομαντικός φιλελληνισμός στην Αγγλία», ό.π., 21-25.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
ΤΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1831				
Ο Ιωάννης Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδας (1828 – 1831)				
2	1. Να περιγράφουν και να αξιολογούν το μεταρρυθμιστικό έργο του Ι. Καποδίστρια.(Δ, Ε, Ζ)	1. Μεταρρυθμιστικό έργο του Ι. Καποδίστρια στη διοίκηση, τον στρατό, την οικονομία και την εκπαίδευση.	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή πίνακα όπου παρουσιάζεται συνοπτικά το μεταρρυθμιστικό έργο του Καποδίστρια (οι ουσιαστικότερες 	Για τη διδασκαλία του παρόντος κεφαλαίου ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Ο Ιωάννης

<p>2. Να σχολιάζουν τον ρόλο της αντιπολίτευσης κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του Ι. Καποδίστρια. (Α, Γ, Δ, Ζ)</p> <p>3. Να εντοπίζουν στον χάρτη τα διευρυμένα σύνορα του ελληνικού κράτους (1832). (ΣΤ)</p>	<p>2. Η αντιπολίτευση κατά του Ι. Καποδίστρια (αίτια, ενέργειες, δολοφονία)</p> <p>3. Διευρυμένα σύνορα του ελληνικού κράτους (αξιοποίηση χάρτη)</p>	<p>αλλαγές στη διοίκηση, οικονομία, στρατό και εκπαίδευση).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συμπλήρωση χρονολογίου σχετικά με τη δράση του Καποδίστρια (1828-1831). • Συλλογή πρωτογενών πηγών όπου σταχυολογούνται απόψεις υπέρ και εναντίον της δράσης του Καποδίστρια. • Συζήτηση για τις αλλαγές που επήλθαν στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή κατά την καποδιστριακή περίοδο. • Οργάνωση συζήτησης ανάμεσα σε δύο αντίπαλες ομάδες μαθητών/τριών και επιχειρηματολογία υποστηρικτών και πολεμίων της πολιτικής και της δράσης του Ιωάννη Καποδίστρια. • Συγκέντρωση πρωτογενών πηγών με θέσεις υποστηρικτών και πολεμίων του Ιωάννη Καποδίστρια. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Ελληνική Επανάσταση.</i> 	<p>Καποδίστριας κυβερνήτης της Ελλάδας (1828-1831)», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i> (https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πηγές που αφορούν στην αντιπολίτευση κατά του Καποδίστρια, βλ.: Χρήστος Λούκος, «Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και οι Μαυρομιχαλαίοι», <i>Μνήμων</i>, 4, 1974. • Για πληροφορίες σχετικά με τις επιστολές του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Πανάρετου και του προύχοντα Αντρέα Σολομωνίδη προς τον Ιωάννη
---	---	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - Το μεταρρυθμιστικό έργο του Καποδίστρια (1828-1831). - Η εκπαίδευση στην Ελλάδα πριν και μετά τον Καποδίστρια. - Η εκπαιδευτική πολιτική του Καποδίστρια και η μετάβαση από το «κρυφό σχολειό» στο συγκροτημένο εκπαιδευτικό σύστημα. - Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Κύπρος. Οι επιστολές των Κυπρίων και το πρώτο αίτημα για Ένωση με την Ελλάδα. - Η δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια ως η σύγκρουση δύο Ελλάδων. - Από τον ελληνικό εμφύλιο των ετών 1823-1825 στην αντιπολίτευση κατά του Κυβερνήτη. 	<p>Καποδίστρια με αίτημα τη συμπερίληψη (Ένωση) της Κύπρου στις εδαφικές διεκδικήσεις του νέου ελληνικού κράτους, βλ.: Διονύσης Διονυσίου, <i>Ρίζες αγώνων από το 1821, Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ),</i> τεύχος 85 (12 Ιανουαρίου 2003), 4-6.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	---	---

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και η Κύπρος

1	1. Να αποτιμούν την απήχηση της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 στην Κύπρο. (Α)	1. Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και <i>Φιλική Εταιρεία</i> , συμβολή της Κύπρου στον Αγώνα, <i>9η Ιουλίου 1821</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με στόχο τη διασύνδεση των τραγικών γεγονότων της 9ης Ιουλίου 1821 με τα τουρκικά αντίποινα στην Κωνσταντινούπολη και τη Χίο, κατά την πρώτη φάση της Ελληνικής Επανάστασης. • Διαθεματική εξέταση των ιστορικών γεγονότων της 9ης Ιουλίου 1821 με το ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη «Ενάτη Ιουλίου 1821». <p style="text-align: center;">Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Κωνσταντινούπολη – Κύπρος: το χρονικό των τραγικών γεγονότων.</i> - <i>Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄ και Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός.</i> - <i>Τα γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821 μέσα από το ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη «Ενάτη Ιουλίου 1821» (Διαθεματική / Διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος με το μάθημα της Λογοτεχνίας).</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές που αφορούν στη σχέση της Κύπρου με την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και τη συμμετοχή των Κυπρίων στον Αγώνα, βλ.: (α) Φίλιππος Λοΐζου, <i>Κύπριοι Αγωνισταί</i>, Λευκωσία, έκδ. Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου 1953, (β) Θ.Κ. Βαγενάς, <i>Χρονικά της Κύπρου</i>, Αθήνα 1954, (γ) Εμμ. Πρωτοψάλτης, <i>Η Κύπρος εις τον Αγώνα του 1821</i>, Αθήνα 1971, (δ) Γ. Κηπιάδης, <i>Απομνημονεύματα</i>
----------	--	---	---	--

			<p>Οργανωμένες επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στο χώρο της Παλαιάς Αρχιεπισκοπής στη Λευκωσία. - Επίσκεψη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και ξενάγηση στην κρύπτη της Φιλικής Εταιρείας στον υπόγειο χώρο του σχολείου. - Επίσκεψη στα Μουσεία του Παγκυπρίου Γυμνασίου. - Επίσκεψη στο Μαυσωλείο στο χώρο του Ιερού Ναού Παναγίας Φανερωμένης στη Λευκωσία. - Επίσκεψη στο Λεβέντειο Μουσείο. 	<p><i>των κατά το 1821 εν τη ΝήσωΚύπρω τραγικών σκηνών, Αλεξάνδρεια 1888, (ε) Χάρης Σταυρίδης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και το 1821», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), 5, (στ) Χάρης Σταυρίδης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και το 1821 στην Κύπρο», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 6 (21 Μαρτίου 1999), 4-5, (ζ) Σάββας Πολυβίου Σάββα, «Κυπριακή Λεβεντιά στο Μεσολόγγι», ό.π., 14-15, (η) Παρασκευάς Σαμάρας, «Η συμμετοχή των</i></p>
--	--	--	--	---

				<p>Κυπρίων στον Αγώνα του 1821», ό.π., 9, (θ) Άκης Θεοδώρου, «Ο Ιωάννης Σταυριανός», ό.π., 11, (ι) Άντρος Παυλίδης, «Αφανείς ήρωες – Οι Κύπριοι αγωνιστές» Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 006 (23 Μαρτίου 2008), 4-22, (κ) Άντρος Παυλίδης, «Η Κύπρος στον Αγώνα του 1821», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 006 (23 Μαρτίου 2008), 4-6, (λ) Ανδρέας Χατζηθωμάς, «Η άγνωστη 9η Ιουλίου», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 61 (28</p>
--	--	--	--	---

				<p>Ιουλίου 2002), 12-18.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για την παρουσία του 1821 στην κυπριακή λογοτεχνική παραγωγή, βλ.: (α) Ανδρέας Χατζηθωμάς, «Το '21 στην κυπριακή λογοτεχνία», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 61 (28 Ιουλίου 2002), 19-22., (β) Αντώνης Τινής, «Η 9η Ιουλίου και ο Κιόρογλου», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 020 (6 Ιουλίου 2008), 4-22. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης</i>
--	--	--	--	--

ΤΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ 1833 ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ

Η περίοδος της βασιλείας του Όθωνα και η μετάβαση από την απόλυτη στη συνταγματική μοναρχία: η άφιξη του Όθωνα (1833) και η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου (1843)

<p>3</p>	<p>1. Να περιγράψουν τις πολιτικές εξελίξεις μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια (1831). (Α, Ζ)</p> <p>2. Να αξιολογούν τα αίτια και τις συνέπειες της Επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου. (Β, Ζ)</p> <p>3. Να προσδιορίζουν το εθνικό όραμα της Μεγάλης Ιδέας και τη διασύνδεσή του με τον Κριμαϊκό Πολέμου. (Α, Ζ)</p>	<p>1. Περίοδος βασιλείας του Όθωνα: περίοδος αντιβασιλείας (συνοπτικά)</p> <p>2. <i>Βαυαροκρατία (στρατός, οικονομία)</i>, λαϊκή δυσαρέσκεια, <i>Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου, Σύνταγμα του 1844</i></p> <p>3. <i>Μεγάλη Ιδέα-Αλυτρωτισμός, Κριμαϊκός Πόλεμος (οργάνωση εξεγέρσεων), Χάτι Χουμαγιούν</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη και συζήτηση στην τάξη πρωτογενών πηγών σχετικά με την Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου. • Παρουσίαση στην τάξη εικόνων της Αθήνας κατά την εποχή του Όθωνα. • Διαγραμματική παρουσίαση των βασικών προνοιών του <i>Συντάγματος του 1844</i> που αφορούν στην εκτελεστική, στη νομοθετική και στην δικαστική εξουσία με στόχο να διαφανεί και πάλι ο συγκεντρωτικός τρόπος διακυβέρνησης και η διατήρηση των εξουσιών της μοναρχίας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Σε ένα πρώτο επίπεδο οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται ότι με τη δολοφονία του Καποδίστρια όχι μόνο δεν αποφεύχθηκε ο συγκεντρωτισμός στην εξουσία αλλά η χώρα πέρασε για πρώτη φορά και για αρκετά χρόνια, μέσα από την εισαγωγή του
-----------------	---	---	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση πηγών που αναφέρονται στο όραμα της <i>Μεγάλης Ιδέας</i>. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το μεταρρυθμιστικό έργο της Αντιβασιλείας και οι επιδιώξεις της για εθνική ανεξαρτησία, βασιλική απολυταρχία και συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησης. - Από τον Καποδίστρια στον Όθωνα. Το πέρασμα από τον συγκεντρωτισμό στην απόλυτη απολυταρχία. - Η Επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου και η μετάβαση από την απόλυτη στη συνταγματική μοναρχία. - Η δράση των πολιτικών κομμάτων κατά την περίοδο 1844-1862. - Η Μεγάλη Ιδέα μπροστά στη διαμάχη αυτοχθόνων - ετεροχθόνων. - Ο Κριμαϊκός Πόλεμος και η ανεπιτυχή προσπάθεια για 	<p>θεσμού της βασιλείας, στην <i>απόλυτη μοναρχία</i>. Σε ένα δεύτερο επίπεδο αναγνωρίζουν τις προσπάθειες που γίνονται για τη δημιουργία σύγχρονου κράτους καθώς και τη σταδιακή μετάβαση από την <i>απόλυτη</i> στη <i>συνταγματική μοναρχία</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τις αντιδράσεις των αγωνιστών κατά την άφιξη του Όθωνα, βλ.: Ιωάννη Μακρυγιάννη, <i>Απομνημονεύματα</i>, (επιμ.: Σπ. Ασδραχά), 1957, 339 κ.ε. • Για τη σχετική ομιλία του Ιωάννη Κωλέττη στην Εθνοσυνέλευση της
--	--	--	--	--

			<p>εκπλήρωση του οράματος της Μεγάλης Ιδέας.</p>	<p>14ης Ιανουαρίου 1844, όπου γίνεται για πρώτη φορά αναφορά στη <i>Μεγάλη Ιδέα</i>, βλ.: Κ.Θ. Δημαράς, <i>Ελληνικός Ρωμαντισμός</i>, Αθήνα, Ερμής 1982, 405-406.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για μια αντίθετη άποψη σχετικά με τη <i>Μεγάλη Ιδέα</i>, βλ. τη θέση του αντιμοναρχικού πολιτικού και συγγραφέα Γ. Φιλάρετου, που δημοσιεύεται στην εφημερίδα <i>Εύβοια</i> (22.1.1876), στο: Ε. Σκοπετέα, <i>Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα</i>, Αθήνα, Πολύτυπο 1988, 360.
--	--	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Η έξωση του Όθωνα (1862), η περίοδος βασιλείας του Γεώργιου Α΄ και η μετάβαση από τη συνταγματική μοναρχία στη βασιλευόμενη δημοκρατία: η πρωθυπουργία του Χαρίλαου Τρικούπη, το μεταρρυθμιστικό έργο και η χρεοκοπία του 1893				
4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να περιγράψουν τις συνθήκες μετάβασης από τη συνταγματική μοναρχία στη βασιλευόμενη δημοκρατία. (Α, Ζ) 2. Να εντοπίζουν στον χάρτη την εδαφική επέκταση της Ελλάδας (1864-1881). (ΣΤ) 3. Να αποτιμούν το μεταρρυθμιστικό έργο του Χαρίλαου Τρικούπη και τις συνθήκες που οδήγησαν στη χρεοκοπία του 1893. (Α, Δ, Ε, Ζ) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Έξωση Όθωνα, ενθρόνιση Γεωργίου Α΄, <i>Σύνταγμα του 1864 (βασιλευόμενη δημοκρατία)</i>, σύγκριση με το Σύνταγμα του 1844, <i>αρχή της δεδηλωμένης</i> (1875) 2. Εδαφική επέκταση της Ελλάδας 1864-1881 (<i>αξιοποίηση χάρτη</i>) 3. Μεταρρυθμιστικό έργο Χαρίλαου Τρικούπη (<i>αναπτυξιακά έργα, στρατός διοίκηση, οικονομία</i>), χρεοκοπία 1893 	<ul style="list-style-type: none"> • Διαγραμματική παρουσίαση των βασικών προνοιών του <i>Συντάγματος του 1864</i> που αφορούν στην εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία και σύγκριση με το <i>Σύνταγμα του 1844</i>. Στόχος να διαφανούν οι αλλαγές μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η μετάβαση από τη <i>συνταγματική μοναρχία</i> στη <i>βασιλευόμενη δημοκρατία</i>. • Συγκέντρωση οπτικού υλικού για τα έργα υποδομής και εκσυγχρονισμού του ελληνικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη ενότητα ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην εδαφική επέκταση της Ελλάδας, στην παρουσία του Χαρίλαου Τρικούπη στην πολιτική ζωή («<i>Τις πταίει</i>», «<i>αρχή της δεδηλωμένης</i>», μεταρρυθμιστικό έργο, οικονομική πολιτική) και στον

			<p>κράτους από τον Χαρίλαο Τρικούπη.</p> <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το Σύνταγμα του 1864 και η μετάβαση από τη συνταγματική μοναρχία στη βασιλευόμενη δημοκρατία. - Χαρίλαος Τρικούπης: από την «αρχή της δεδηλωμένης» και τον εκσυγχρονισμό στην πτώχευση του ελληνικού κράτους. - Ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος της Ελλάδας χθες και σήμερα. - Η προσάρτηση των Επτανήσων και της Θεσσαλίας και η Μεγάλη Ιδέα. 	<p>ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).
Οι εθνικοί ανταγωνισμοί στα Βαλκάνια: Η Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (1878), το Συνέδριο του Βερολίνου (1878), ο ελληνοτουρκικός πόλεμος (1897) και ο Μακεδονικός Αγώνας (1904 – 1908)				
2	<p>1. Να περιγράψουν τους βασικούς σταθμούς εξέλιξης των βαλκανικών κρατών πριν από τους βαλκανικούς πολέμους (1878-1912). (Α, Ε, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να κατανοούν πώς οι εθνικές επιδιώξεις των Ελλήνων</p>	<p>1. <i>Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, Συνέδριο του Βερολίνου:</i> πρόνοιες (αξιοποίηση χάρτη), ενσωμάτωση της Θεσσαλίας και της Άρτας στην Ελλάδα (1881)</p> <p>2. <i>Κρητικό Ζήτημα (ορισμός, μεγάλη κρητική επανάσταση,</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με τη χρήση ιστορικού χάρτη των Βαλκανίων και θέμα τις εξελίξεις στα Βαλκάνια μετά το 1878 (εξέλιξη των συνόρων, προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα [1881], η διαφιλονικούμενη περιοχή της Μακεδονίας κ.ά.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα δίδεται έμφαση στα διαπλεκόμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων στην περιοχή των

	<p>επηρέασαν τις σχέσεις τους με τα γειτονικά κράτη. (Α, Ε, Ζ)</p>	<p>επανάσταση 1896-1897-αυτόνομη Κρητική Πολιτεία, επανάσταση στο Θέρισο)</p> <p>3. <i>Ελληνοτουρκικός Πόλεμος 1897, Μακεδονικό Ζήτημα - Μακεδονικός Αγώνας (μόνο ορισμός, ηγετικές φυσιογνωμίες)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συμπλήρωση χρονολογίου με τους βασικότερους σταθμούς εξέλιξης του <i>Κρητικού Ζητήματος</i>. • Παρακολούθηση ταινίας (αποσπάσματος) με πρωτογενές υλικό από τον <i>Μακεδονικό Αγώνα</i>. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897: μια ατυχής επιλογή.</i> - <i>Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και η Κύπρος.</i> - <i>Κρητικό: ένα μεγάλο εθνικό ζήτημα.</i> - <i>Το Μακεδονικό Ζήτημα και ο Μακεδονικός Αγώνας από το 1878-1908.</i> - <i>Ο Μακεδονικός Αγώνας μέσα από εικόνες.</i> - <i>Ο Μακεδονικός Αγώνας μέσα από πηγές της εποχής.</i> - <i>Ο βουλγαρικός εθνικισμός από τη Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου στο Συνέδριο του Βερολίνου.</i> 	<p>Βαλκανίων, δεδομένου του <i>Ανατολικού Ζητήματος</i>. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί: (α) στις εδαφικές αξιώσεις της Βουλγαρίας, μετά τη <i>Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (1878)</i>, καθώς αυτές θα αποτελέσουν αιτία σύγκρουσης τόσο κατά τον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο όσο και κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (β) στην αναζωπύρωση του <i>Μακεδονικού Ζητήματος</i> και κυρίως των βουλγαρικών αξιώσεων, που ενισχύονταν και από τη δεινή οικονομική</p>
--	--	--	---	---

				<p>κατάσταση στην οποία βρισκόταν η χώρα μετά την ήττα του 1897, και οι οποίες εξώθησαν την Ελλάδα στον <i>Μακεδονικό Αγώνα</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οι διάφορες φάσεις του <i>Κρητικού Ζητήματος</i> παρουσιάζονται πολύ συνοπτικά αλλά σε σχέση πάντοτε με τις συγκυρίες της εποχής (π.χ. αναζωπύρωση του <i>Κρητικού Ζητήματος</i> στις φάσεις όπου η Οθωμανική Αυτοκρατορία / Τουρκία παρουσιάζεται ασθενέστερη ή δέχεται επιθέσεις από άλλη χώρα. • Για την έξαρση του εθνικισμού στα
--	--	--	--	--

				<p>Βαλκάνια, βλ.: Θεόδωρος Α. Αγγής, «Εθνικισμός και εθνική συνείδηση στα Βαλκάνια», <i>Νέα Παιδεία</i>, τχ.72 (Φθινόπωρο 1994), 94-102.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενές οπτικό υλικό και μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από τον <i>Μακεδονικό Αγώνα</i>, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «<i>Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας</i>». • Για τη σχέση της Κύπρου με τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, βλ.: Πέτρος
--	--	--	--	--

				<p>Παπαπολυβίου, «Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 και η Κύπρος», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 98 (13 Απριλίου 2003), 4-22.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
<p>Η πορεία προς την ελληνοτουρκική σύγκρουση: το Κίνημα των Νεοτούρκων (1908), το Κίνημα στο Γουδί (1909) και η εμφάνιση του Ελευθέριου Βενιζέλου στην πολιτική σκηνή (1909)</p>				
3	1. Να συγκρίνουν το Κίνημα των Νεότουρκων(1908) με το Κίνημα στο Γουδί (1909). (Α, Β, Ζ)	1. <i>Κίνημα των Νεότουρκων, Κίνημα στο Γουδί</i> : αίτια, συνέπειες, σύγκριση	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη πρωτογενών πηγών (γραπτών και οπτικών) που αφορούν στο <i>Κίνημα των Νεότουρκων</i> και συζήτησή τους στην τάξη (πηγές που αφορούν κυρίως στην αρχική αντιμετώπιση 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα δίδεται έμφαση στη εξέταση του <i>Κινήματος στο Γουδί (1909)</i> με

	<p>2. Να αξιολογούν το μεταρρυθμιστικό έργο του Ελευθέριου Βενιζέλου κατά την περίοδο 1910-1912. (Γ, Ε, Ζ)</p>	<p>2. Μεταρρυθμιστικό έργο Ελευθέριου Βενιζέλου: (Σύνταγμα 1911, ένοπλες δυνάμεις)</p>	<p>του <i>Κινήματος</i> από τους βαλκανικούς λαούς.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εισαγωγική συζήτηση με αναφορά στο <i>Κίνημα των Νεότουρκων</i> του 1908 και στις εξελίξεις στα Βαλκάνια ώστε οι μαθητές/τριες να κάνουν τις εκτιμήσεις τους για τις κινήσεις που θα έπρεπε να κάνει το ελληνικό κράτος. • Συγκέντρωση πηγών (γραφτών και οπτικών) που αναφέρονται στο <i>Κίνημα στο Γουδί</i>. • Παρακολούθηση ταινίας (αποσπάσματος) με πρωτογενές υλικό για το <i>Κίνημα στο Γουδί</i> και τον Ελευθέριο Βενιζέλο. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Φιλελευθερισμός και εθνικισμός στο <i>Κίνημα των Νεότουρκων</i> του 1908. - Το <i>Κίνημα στο Γουδί</i> μέσα από τον τύπο της εποχής. - Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος και το <i>Κίνημα στο Γουδί</i>: πρωταγωνιστές, αιτήματα και αποτελέσματα. 	<p>αναφορές στο αντίστοιχο <i>Κίνημα των Νεότουρκων</i> στη Θεσσαλονίκη (1908). Στόχος να φανεί ότι και τα δύο Κινήματα προετοιμάζονται από τις τάξεις του στρατού και προωθούν μεταρρυθμίσεις που έχουν να κάνουν, κυρίως, με τις ένοπλες δυνάμεις, την ασφάλεια και την εδαφική ακεραιότητα του κράτους. Το γεγονός ότι τα δύο Κινήματα παρουσιάζονται την ίδια χρονική περίοδο οδηγεί ανεπιφύλακτα στην εκτίμηση ότι πρόκειται να ακολουθήσει η πολεμική</p>
--	--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - Το Κίνημα στο Γουδί και η αντιμετώπισή του από την ελληνική κοινωνία. - Το Κίνημα των Νεότουρκων (1908) και το Κίνημα στο Γουδί (1909): πορεία προς την ελληνοτουρκική σύγκρουση. - Η ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Ελευθέριο Βενιζέλο και ο εκσυγχρονισμός του ελληνικού κράτους. - Η συμβιβαστική πολιτική του Ελευθέριου Βενιζέλου και το όραμα της Μεγάλης Ιδέας. 	<p>σύγκρουση των δύο χωρών. Ειδικότερα για το Κίνημα των Νεότουρκων τονίζεται ότι, παρά τις φιλελεύθερες εξαγγελίες του, είχε ως βασικό στόχο την εδαφική ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τον εκτουρκισμό των εθνοτήτων που κατοικούσαν στην επικράτειά της. Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να διασυνδέσουν τη θέση αυτή με την άμεση «απάντηση» των Ελλήνων με το Κίνημα στο Γουδί.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Έμφαση δίδεται επίσης και στη συναινετική πολιτική που ακολουθεί ο
--	--	--	--	--

				<p>Βενιζέλος απέναντι στη μοναρχία (το γεγονός ότι ζητά Αναθεωρητική και όχι Συντακτική Βουλή και διορίζει αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων τον διάδοχο Κωνσταντίνο) με στόχο να πετύχει την ενότητα στο εσωτερικό μέτωπο, απαραίτητη στις επικείμενες πολεμικές συγκρούσεις. Οι μαθητές/τριες θα κληθούν αργότερα να κρίνουν τη στάση αυτή του Βενιζέλου, όταν για παράδειγμα η χώρα θα οδηγηθεί στον Εθνικό Διχασμό.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενές οπτικό υλικό και μαγνητοσκοπημένα
--	--	--	--	--

				<p>αποσπάσματα από το <i>Κίνημα στο Γουδί</i>, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «<i>Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας</i>».</p>
Η Κύπρος κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (1878 – 1925)				
2	<p>1. Να ερμηνεύουν τις ιστορικές εξελίξεις στην Κύπρο κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (1878-1925). (Α, Ζ)*</p> <p>2. Να αναφέρουν τα βασικά χαρακτηριστικά της οικονομικής και διοικητικής πολιτικής των Βρετανών. (Γ, Ζ)</p>	<p>1. Συνέδριο Βερολίνου (1878), προσάρτηση της Κύπρου (1914), <i>Συνθήκη της Λοζάνης</i> (1923), <i>Αποικία του Στέμματος</i> (1925).</p> <p>2. Φορολογική πολιτική, διοικητικό σύστημα, Νομοθετικό Συμβούλιο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση και σύγκριση για τη ζωή στην οθωμανοκρατούμενη Κύπρο πριν και μετά τις ελευθερίες που επέφερε το <i>ΧάτιΧουμαγιούν</i>. • Συλλογή οπτικού υλικού που αναφέρεται στην άφιξη των Άγγλων στο νησί και στην πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (πίνακες, γκραβούρες, φωτογραφίες, χάρτες, μνημεία αρχιτεκτονικής κ.ά.) και παρουσίασή τους στην τάξη. 	<p>* Για τη διδασκαλία του παρόντος κεφαλαίου ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η Κύπρος κατά την Πρώιμη Αγγλοκρατία», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i> (https://istom.schools).</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση και διατύπωση υποθέσεων από τους μαθητές/τριες σχετικά με τις προσδοκίες των Κυπρίων μετά την ανάληψη της διοίκησης από τους Άγγλους (γένεση του αιτήματος για Ένωση με την Ελλάδα και αναζωπύρωση του). <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το Συνέδριο του Βερολίνου και η μετάβαση από την Οθωμανοκρατία στην Αγγλοκρατία. - Η μετάβαση από την Οθωμανοκρατία στην Αγγλοκρατία και οι απαρχές του Ενωτικού Ζητήματος. - Η οικονομία και η διοίκηση στα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας. - Η δράση του Νομοθετικού Συμβουλίου από το 1882 έως το 1925. - Πολίτευμα και πολιτειακές εξελίξεις κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (1878-1925). 	<p>ac.cy/index.php/el/dra/seis/mila-mou-istorika</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για επιγραμματική παρουσίαση των εξελίξεων της περιόδου 1878-1925, βλ.: Λεύκιος Ζαφειρίου, <i>Κυπριακό Χρονολόγιο</i>, Λευκωσία 2008. • Για μια ιστορική αναδρομή και πρόσθετες πηγές σχετικά με το <i>Ενωτικό Ζήτημα</i> της Κύπρου, βλ.:(α) Διονύσης Διονυσίου, «Ρίζες αγώνων από το 1821», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 85 (12 Ιανουαρίου 2003), 4-6., (β) Πέτρος Παπαπολυβίου, «Η νικηφόρα πορεία
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Οι αλλαγές στην εκπαίδευση κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (1878-1925). - Τα «ενωτικά» ποιήματα του Δημήτρη Λιπέρτη (διαθεματική / διεπιστημονική εργασία project με το μάθημα της Λογοτεχνίας). <p>Οργανωμένες επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στον χώρο όπου στεγάζεται η Επαρχιακή Διοίκηση Λάρνακας στην παραλία των Φοινικούδων. - Επίσκεψη στα αναπαλαιωμένα κτίρια των γραφείων και της οικίας του πρώτου αποικιακού λιμενάρχη της Λάρνακας - που κτίστηκαν το 1881 και βρίσκονται κοντά στις αποθήκες αποικιακού ρυθμού – στην παραλία των Φοινικούδων. - Επίσκεψη στο Λεβέντειο Μουσείο και μελέτη της σχετικής συλλογής της περιόδου της Αγγλοκρατίας. 	<p>προς την ήττα», ό.π., 8-13., (γ) Πέτρος Παπαπολυβίου, «Το ενωτικό ζήτημα», Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 70 (29 Σεπτεμβρίου 2002), 22.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για το διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας με θέμα Τα «ενωτικά» ποιήματα του Δημήτρη Λιπέρτη, βλ. τις αναφορές στα ποιήματα «Καρτερούμενμέρα νύχταν» και «Για την πεντηκονταετηρίδα ν» στο Χρονικόν, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 85 (12
--	--	--	--	---

				<p>Ιανουαρίου 2003), 7.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ 20ού ΑΙΩΝΑ				
Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912 – 1913)				
2	<p>1. Να αναφέρουν τα αίτια, την αφορμή, τα βασικά γεγονότα και την έκβαση των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913). (Β, Δ, Ε, Ζ)</p>	<p>1. <i>Α΄ και Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος</i>: αίτια, αφορμή, στρατιωτικές συμμαχίες, αποτέλεσμα (<i>Συνθήκη Λονδίνου, Συνθήκη Βουκουρεστίου – μόνο ο διαμοιρασμός εδαφών που αφορούν την Ελλάδα – αξιοποίηση χάρτη</i>)</p> <p>2. Εθνικοί έρανοι, εθελοντισμός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συγκριτική μελέτη χαρτών που απεικονίζουν τα σύνορα του πρώτου ελληνικού κράτους (1832) και τα σύνορα με τις <i>Νέες Χώρες</i> όπως προέκυψαν από τη <i>Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913)</i>. • Συγκριτική μελέτη χαρτών που απεικονίζουν τα σύνορα των βαλκανικών κρατών πριν και μετά τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα πρέπει να δοθεί έμφαση: (α) στη διασύνδεση της στάσης που τηρεί η Βουλγαρία (ήδη με τις βλέψεις της για κατάληψη της Θεσσαλονίκης κατά

<p>2. Να σχολιάζουν τη συμβολή των Κυπρίων στους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. (ΣΤ, Ζ)</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση πρωτογενών πηγών (γραπτών – οπτικών) και εικονιστικού υλικού σχετικού με τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. • Παρατήρηση γραφικών παραστάσεων και πινάκων όπου παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στοιχεία για την έκταση και τον πληθυσμό της Ελλάδας πριν και μετά τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. • Εντοπισμός στο χάρτη των ορίων της αρχαίας Μακεδονίας και συσχετισμός με την περιοχή της Μακεδονίας που περιήλθε στην Ελλάδα με τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. • Συζήτηση κατά την οποία οι <i>Βαλκανικοί Πόλεμοι</i> διασυνδέονται με τις προσπάθειες για υλοποίηση του οράματος της <i>Μεγάλης Ιδέας</i> που άρχισε με την ένωση των Επτανήσων (1864) και την προσάρτηση της Θεσσαλίας (1881). • Μελέτη του περιεχομένου των μηνυμάτων που ανταλλάζει ο Ελευθέριος Βενιζέλος με τον διάδοχο Κωνσταντίνο κατά τη 	<p>τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο) αλλά κυρίως στον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο με το όραμα της Μεγάλης Βουλγαρίας της <i>Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου</i> (1878), ώστε οι μαθητές/τριες να αιτιολογήσουν ακολούθως (βλ. επόμενες διδακτικές ενότητες) τη στάση της Βουλγαρίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και (β) στη διαφωνία ανάμεσα στον Ελευθέριο Βενιζέλο και τον διάδοχο Κωνσταντίνο όσον αφορά στην κίνηση του στρατού για την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, ώστε οι</p>
---	--	--	--

			<p>διάρκεια των κρίσιμων ημερών της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών κειμένων που σχετίζονται με τη δράση και τα ανδραγαθήματα του ελληνικού στρατού κατά τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. • Παρακολούθηση ταινίας (αποσπάσματος) με πρωτογενές υλικό από τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Το Ανατολικό Ζήτημα και οι Βαλκανικοί Πόλεμοι.</i> - <i>Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι μέσα από εικόνες – πίνακες της εποχής.</i> - <i>Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι μέσα από τον ελληνικό τύπο της εποχής.</i> - <i>Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι μέσα από τον ξένο τύπο της εποχής.</i> - <i>Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και το όραμα της Μεγάλης Ιδέας.</i> - <i>Ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος και η Βουλγαρία: η αναβίωση της</i> 	<p>μαθητές/τριες να αντιληφθούν τη συγκεκριμένη διαφωνία ως το πρώτο δείγμα μιας διαφωνίας που θα οδηγήσει λίγο αργότερα (βλ. επόμενες διδακτικές ενότητες) στον <i>Εθνικό Διχασμό</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με τη συμβολή της Κύπρου στους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>, βλ.: Πέτρος Παπαπολυβίου, «Η Κύπρος στους Βαλκανικούς Πολέμους», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 70 (29 Σεπτεμβρίου 2002), 4-22 και (β) Πέτρος Παπαπολυβίου,
--	--	--	---	---

			<p><i>Συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (1878).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Μαρτυρίες των Οθωμανών για τους Βαλκανικούς Πολέμους.</i> - <i>Οι απαρχές του Εθνικού Διχασμού μέσα από τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο.</i> - <i>Κύπριοι εθελοντές στους Βαλκανικούς Πολέμους.</i> - <i>Η προσφορά του κυπριακού ελληνισμού στους Βαλκανικούς Πολέμους.</i> - <i>Η Εκκλησία της Κύπρου απέναντι στους Βαλκανικούς Πολέμους.</i> - <i>Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και το Ενωτικό Ζήτημα της Κύπρου.</i> 	<p>«Χριστόδουλος Σώζος. Μια μεγάλη μορφή της νεότερης κυπριακής ιστορίας», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 80 (8 Δεκεμβρίου 2002), 14-17.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενές οπτικό υλικό και μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i>, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «<i>Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας</i>». • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες
--	--	--	---	---

				στο Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).
Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914 – 1918) και μεταπολεμικές ρυθμίσεις				
4	<p>1. Να κατανοούν και να αξιολογούν τα αίτια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. (B, Z)</p> <p>2. Να σχολιάζουν την αφορμή, τα βασικά γεγονότα, την έκβαση και τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1914-1918). (A, B, Γ, Δ, E, ΣΤ, Ζ)</p> <p>3. Να σχολιάζουν τη συμβολή των Κυπρίων στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (E, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. Ιμπεριαλισμός, εθνικισμός, μιλιταρισμός (αναφορά στην αποικιοκρατία)</p> <p>2. Αφορμή, <i>Κεντρικές Δυνάμεις / Τριπλή Συμμαχία, Τριπλή Συνεννόηση / Αντάντ</i>, μέτωπα (αξιοποίηση χάρτη), <i>χαρακώματα</i>, πολεμικός εξοπλισμός, <i>Συνθήκη Βερσαλιών</i>, αλλαγές συνόρων (αξιοποίηση χάρτη), Κοινωνία των Εθνών.</p> <p>3. Εθνικοί έρανοι, εθελοντισμός</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα τον αποικιοκρατικό ανταγωνισμό των ευρωπαϊκών δυνάμεων και εκτιμήσεις γύρω από το μέλλον της Ευρώπης. • Παρουσίαση στην τάξη εικονιστικού υλικού (φωτογραφίες, πίνακες κ.ά.) σχετικού με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. • Παρακολούθηση ταινίας (αποσπάσματος) με πρωτογενές υλικό από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. • Παρουσίαση στην τάξη τίτλων της ευρωπαϊκής και νεοελληνικής πεζογραφίας ή/και ποίησης που αναφέρονται στον Α΄ Παγκόσμιο 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο πρωτογενές υλικό, βλ. σχετικά ντοκιμαντέρ του NationalGeographic και του HistoryChanel. • Για πρωτογενές οπτικό υλικό και μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο

			<p><i>Πόλεμο / τον πόλεμο των χαρακωμάτων.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση πρωτογενών πηγών που αναφέρονται σε μαρτυρίες στρατιωτών του <i>Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου.</i> • Μελέτη στατιστικών πινάκων και διαγραμμάτων που παρουσιάζουν αριθμητικά και άλλα δεδομένα σχετικά με τις τραγικές συνέπειες του <i>Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</i> • Παρακολούθηση κινηματογραφικού υλικού (π.χ. κινηματογραφικής παραγωγής / αποσπασμάτων) για τον <i>Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</i> (προβληματισμός για τους κινδύνους που ενέχει η σύγχρονη απόδοση ενός σημαντικού ιστορικού γεγονότος / αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό). <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Η αποικιοκρατική πολιτική των ευρωπαϊκών δυνάμεων και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.</i> 	<p><i>«Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας».</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη διαθεματική προσέγγιση με το μάθημα της Λογοτεχνίας, βλ. εκτός από τα μυθιστορήματα του Στ. Μυριβήλη <i>«Η ζωή εν τάφω»</i> και του Έριχ Ρεμάρκ <i>«Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο»</i> (1930) και την ομότιτλη ταινία καθώς επίσης την ταινία ή/και το μυθιστόρημα του Σεμπαστιέν Ζαπριζό <i>«Ατέλειωτοι αρραβώνες»</i> (1996), όπου παρουσιάζεται μια ανθρώπινη, αντηρωική ματιά
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Εθνικισμός, ιμπεριαλισμός και μιλιταρισμός.</i> - <i>Τα αίτια, η έκρηξη και τα μέτωπα του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου.</i> - <i>Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από τις μαρτυρίες των χαρακωμάτων.</i> - <i>Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η Κύπρος.</i> - <i>Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από το μαγνητοσκοπημένο υλικό της εποχής.</i> - <i>Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από το μυθιστόρημα του Έριχ Ρεμάρκ «Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο» (1929)(διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας).</i> - <i>Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από το μυθιστόρημα του Στράτη Μυριβήλη «Η ζωή εν τάφω» (1931) (διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας).</i> - <i>Οι τραγικές συνέπειες του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου μέσα από στατιστικούς πίνακες και</i> 	<p>στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενείς πηγές που αναφέρονται στην προσφορά της Κύπρου από τους Άγγλους στην Ελλάδα, κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου και τις σχετικές εξελίξεις, βλ. Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Η γέννηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της Ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 38-42. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις
--	--	--	--	--

			διαγράμματα (διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα των Μαθηματικών).	αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1917 – 1918): ο Εθνικός Διχασμός (1915 – 1917) και οι μεταπολεμικές ρυθμίσεις (1919 – 1920)				
3	<p>1. Να περιγράψουν τα αίτια που οδήγησαν στον <i>Εθνικό Διχασμό</i> καθώς και τις διαστάσεις του. (Β, Γ, Δ, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να περιγράψουν τις μεταπολεμικές ρυθμίσεις του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1919-1920) σε σχέση με την Ελλάδα. (Α, ΣΤ, Ζ)</p> <p>3. Να εκτιμούν τις συνέπειες του <i>Εθνικού Διχασμού</i> για το εθνικό ζήτημα της Κύπρου. (Β)</p>	<p>1. Σύγκρουση θέσεων Βενιζέλου – βασιλιά Κωνσταντίνου, <i>διαρκής ουδετερότητα, Επίστρατοι, Εθνική Άμυνα/Αμυνίτες, Νοεμβριανά, κράτος των Αθηνών/Παλαιά Ελλάδα – κράτος της Θεσσαλονίκης/ Νέες Χώρες</i></p> <p>2. <i>Συνθήκη του Νειγύ, Συνθήκη των Σεβρών, (αξιοποίηση χάρτη)</i></p> <p>3. Απόρριψη προσφοράς 1915</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση για διασύνδεση της διδακτικής ενότητας με τους Βαλκανικούς Πολέμους έτσι ώστε (α) να διατυπωθούν απόψεις και εκτιμήσεις σχετικά με τη θέση της Ελλάδας βάσει των συμμαχιών και του αποτελέσματος των Βαλκανικών Πολέμων, (β) να διαφανεί η λογική στην οποία θα στηριζόταν η απόφαση του Ελευθέριου Βενιζέλου και (γ) να εντοπιστεί η πρώτη σύγκρουση ανάμεσα στον πρωθυπουργό Βενιζέλο και τον βασιλιά Κωνσταντίνο όσον αφορά στην πορεία του ελληνικού στρατού κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο (το 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα οι μαθητές/τριες καλούνται να αντιμετωπίσουν κριτικά τις ιστορικές πηγές και να καταλήξουν στο γεγονός ότι ο <i>Εθνικός Διχασμός</i> δεν εξηγείται με βάση κριτήρια προσωπικά, δηλαδή, ως σύγκρουση δύο ηγετών που εγωιστικά υποστήριζαν τις

	<p>4. Να αξιολογούν τις συνέπειες που είχε για την Ελλάδα ο Εθνικός Διχασμός. (B)</p>	<p>4. Κοινωνικές, πολιτικές, εθνικές συνέπειες</p>	<p>θέμα που προέκυψε με αφορμή την κατάληψη της Θεσσαλονίκης).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη πρωτογενών πηγών όπου κωδικοποιούνται οι θέσεις του πρωθυπουργού και του βασιλιά σχετικά με τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. • Συλλογή οπτικών πηγών (φωτογραφιών, γελιογραφιών) που έχουν ως θέμα τους τον <i>Εθνικό Διχασμό</i>. • Συλλογή και παρουσίαση αποσπασμάτων από άρθρα εφημερίδων της εποχής που έχουν ως θέμα τους τον <i>Εθνικό Διχασμό</i>. • Διαθεματική προσέγγιση με τη μελέτη λογοτεχνικών κειμένων μέσα από τα οποία μαρτυρούνται γεγονότα της περιόδου του <i>Εθνικού Διχασμού</i>. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο Εθνικός Διχασμός μέσα από τον τύπο της εποχής.</i> - <i>Ο Εθνικός Διχασμός μέσα από τις φωτογραφίες της εποχής.</i> 	<p>δικές τους θέσεις. Πίσω από τις θέσεις του Βενιζέλου και του Κωνσταντίνου βρίσκονταν κοινωνικά στρώματα, που αντανακλούσαν κάθε πτυχή του κοινωνικού ιστού (λαός, στρατός, τύπος, Εκκλησία, τέχνη), και τα οποία δεν διαμορφώθηκαν ξαφνικά από τους δύο ηγέτες. Ήταν περισσότερο η σύγκρουση δύο κόσμων· ενός κόσμου φιλοαστικού και φιλελεύθερου που διαπνεόταν από τον πόθο της αλλαγής και του αστικού εκσυγχρονισμού και ενός κόσμου</p>
--	---	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο Εθνικός Διχασμός μέσα από τις γελοιογραφίες της εποχής.</i> - <i>Ο Εθνικός Διχασμός μέσα από τη λογοτεχνία.</i> - <i>Η Εκκλησία της Ελλάδος μπροστά στον Εθνικό Διχασμό.</i> - <i>Λαός, στρατός, Εκκλησία και τέχνη μπροστά στον Εθνικό Διχασμό.</i> - <i>«Εθνική Άμυνα» και «Επίστρατοι»:</i> πορεία προς την οριστική ρήξη. - <i>Ελευθέριος Βενιζέλος: από το λαϊκό θαυμασμό στο εκκλησιαστικό «ανάθεμα».</i> - <i>Βασιλιάς Κωνσταντίνος και πρωθυπουργός Βενιζέλος: η σύγκρουση «Παλαιάς Ελλάδας» και «Νέων Χωρών».</i> - <i>Ο Εθνικός Διχασμός και οι επιπτώσεις του στο εθνικό ζήτημα της Κύπρου.</i> - <i>Ελλάδα από τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913) στη Συνθήκη του Νεϊγύ (1919) και τη Συνθήκη των Σεβρών (1920): πορεία προς την υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας.</i> 	<p>περισσότερο συντηρητικού που ήθελε να διαφυλάξει την υπόστασή του και έβλεπε τον πρώτο ως απειλή. Αυτό αντανακλά, στην ουσία, και ο διαφορετικός προσανατολισμός των δύο ηγετών στην εξωτερική πολιτική. Ο πρώτος έβλεπε το μέλλον της Ελλάδας στη Δυτική Ευρώπη ενώ ο τελευταίος στη Κεντρική Ευρώπη, όπου επιβίωνε ακόμη σε μεγάλο βαθμό το παλαιό καθεστώς.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μέσα από τη μελέτη σχετικού χάρτη, που δείχνει τις γεωγραφικές περιοχές που
--	--	--	---	---

				<p>έλεγχαν τα δύο «στρατόπεδα» (βλ.: <i>Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Τόμος ΙΕ΄: Νεότερος Ελληνισμός από 1913 ως 1941</i>), διαφαίνεται επίσης η σύγκρουση δύο «Ελλάδων», της παλαιάς (που καλύπτει ουσιαστικά το πρώτο ελεύθερο ελληνικό κράτος που προέκυψε από την Ελληνική Επανάσταση) και της νέας ή των νέων χωρών (που αφορούσαν στις αλύτρωτες περιοχές και τη Μεγάλη Ιδέα).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η διασύνδεση του ιστορικού γεγονότος του Εθνικού Διχασμού
--	--	--	--	--

				<p>με την πορεία του εθνικού ζητήματος της Κύπρου αφορά συγκεκριμένα στη χαμένη ευκαιρία για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα (1915), που αποτελούσε κυρίαρχο ζητούμενο της συγκεκριμένης ιστορικής φάσης και εποχής.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τις συνέπειες του <i>Εθνικού Διχασμού</i> στο εθνικό αίτημα της Κύπρου για Ένωση με την Ελλάδα, βλ. (α) Απόστολος Μακρίδης, «Η προσφορά Ενώσεως του 1915. Η χαμένη ευκαιρία», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 85 (12 Ιανουαρίου 2003), 14-15., (β)
--	--	--	--	---

				<p>Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 38-42.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για σχετικά λογοτεχνικά αποσπάσματα που αναφέρονται στον <i>Εθνικό Διχασμό</i>, βλ.: (α) Κώστας Παρορίτης, <i>Ο κόκκινος τράγος</i> (μυθιστόρημα, 1924), (β) Δημοσθένης Βουτυράς, <i>Μέρες τρόμου</i> (διήγημα, 1932), (γ) Αντώνης Τραυλαντώνης, <i>Λεηλασία μιας ζωής</i> (μυθιστόρημα, 1934).
--	--	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενές οπτικό υλικό και μαγνητοσκοπημένα αποσπάσματα σχετικά με τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας». • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	--	---

Η Ρωσική Επανάσταση του 1917

1	<p>1. Να περιγράψουν τα αίτια και τις επιδράσεις της <i>Οκτωβριανής Επανάστασης</i>. (B)</p>	<p>1. Τσαρικό καθεστώς, <i>Λένιν, κομμουνισμός, μπολσεβίκοι, Οκτωβριανή Επανάσταση 1917, σοβιέτ, Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ), Κομμουνιστική Διεθνής (απλή αναφορά)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση στην τάξη εικονιστικού υλικού (φωτογραφίες, πίνακες κ.ά.) που αναφέρεται στα γεγονότα της <i>Ρωσικής Επανάστασης</i>. • Συμπλήρωση χρονολογίου που αναφέρεται στα γεγονότα της <i>Ρωσικής Επανάστασης</i>. • Συγκέντρωση πρωτογενών πηγών που αναφέρονται στις συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων – και κυρίως των εργατών και των αγροτών – στη τσαρική Ρωσία και ανάγνωση αποσπασμάτων τους στην τάξη. • Παρακολούθηση μαγνητοσκοπημένων αποσπασμάτων που αναφέρονται στη <i>Ρωσική Επανάσταση</i>. • Παρακολούθηση κινηματογραφικού υλικού (π.χ. κινηματογραφικής παραγωγής / αποσπασμάτων) για τη <i>Ρωσική Επανάσταση</i> (προβληματισμός για τους κινδύνους που ενέχει η σύγχρονη απόδοση ενός 	<ul style="list-style-type: none"> • Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα πρέπει να επικεντρωθεί σε δύο ουσιαστικά επίπεδα αποφεύγοντας τις λεπτομέρειες γύρω από τα γεγονότα: (α) στην κοινωνική κατάσταση και τις εξελίξεις που οδήγησαν στην <i>Οκτωβριανή Επανάσταση</i> (συνθήκες διαβίωσης αγροτών και εργατών, στάση του τσαρικού καθεστώτος, ο ρωσοϊαπωνικός πόλεμος του 1904-1905, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος) και (β) στις συνθήκες που
----------	--	--	--	---

			<p>σημαντικού ιστορικού γεγονότος / αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό).</p> <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η Ρωσική Επανάσταση μέσα από τις πηγές. - Γαλλική Επανάσταση – Ρωσική Επανάσταση: τα κοινά αίτια των δύο μεγάλων Επαναστάσεων. - Η θύση της Οκτωβριανής Επανάστασης στην παγκόσμια ιστορία. - Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η ανάδυση των αριστερών κινημάτων στην μεταπολεμική Ευρώπη. 	<p>ευνόησαν την επικράτηση της <i>Επανάστασης</i> (τερματισμός του πολέμου, διανομή της γης των μεγάλων γαιοκτημόνων στους αγρότες, εργατικός έλεγχος των εργοστασίων), αλλά και την επίδρασή της εκτός των συνόρων της Ρωσίας (η έξοδος της Ευρώπης από τον πρώτο <i>Μεγάλο Πόλεμο</i> και η απογοήτευση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό σχετικά με τη <i>Ρωσική Επανάσταση</i>, βλ.: Σάββας Γιαλλουρίδης, «Ρωσική
--	--	--	---	---

				<p>Επανάσταση», <i>Χρονικόν</i>, (Εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ), τεύχος 78 (24 Νοεμβρίου 2002), 4-22.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τον απόηχο της <i>Ρωσικής Επανάστασης</i>, όπως εμφανίζεται στον κυπριακό τύπο, βλ.: Σάββας Γιαλλουρίδης, ό.π., 20-21. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	--	--

Ο Μικρασιατικός Πόλεμος (1919 – 1922) και το τουρκικό εθνικό κίνημα: οι διώξεις του ποντιακού και του μικρασιατικού ελληνισμού, η Μικρασιατική Εκστρατεία (1919 – 1922), η Μικρασιατική Καταστροφή (1922) και η Συνθήκη της Λοζάνης (1923)

<p>3</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Να σχολιάζουν τις συνθήκες ζωής των Ελλήνων της Μ. Ασίας πριν και μετά την επικράτηση των Νεοτούρκων (1908). (Α, Γ, ΣΤ, Ζ) 2. Να παρουσιάζουν συνοπτικά τις εξελίξεις στον ελληνικό και μικρασιατικό χώρο από την έναρξη του Μικρασιατικού Πολέμου (1919) μέχρι και την υπογραφή της Συνθήκης της Λοζάνης (1923). (Α, ΣΤ, Ζ) 3. Να σχολιάζουν τη συμμετοχή των Κυπρίων εθελοντών στον Μικρασιατικό Πόλεμο. (Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οικονομία, πολιτισμός, διωγμοί, τάγματα εργασίας 2. Απόβαση στη Σμύρνη (Συμβούλιο του Παρισιού Απρίλιος 1919), προέλαση ελληνικού στρατού (1919-1921 –αξιοποίηση χάρτη), εκλογές 1920, επάνοδος του Κωνσταντίνου, το τουρκικό εθνικό κίνημα, Μουσταφά Κεμάλ – αντεπίθεση 1921-1922 (αξιοποίηση χάρτη), έκβαση, «δίκη των έξι», Συνθήκη της Λοζάνης 1923 (πρόνοιες) (αξιοποίηση χάρτη) 3. Εθνικοί έρανοι, εθελοντισμός 	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα τις εδαφικές διεκδικήσεις τόσο των Δυνάμεων της Αντάντ όσο και της Ελλάδας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (μελέτη ιστορικού χάρτη της εποχής). • Συζήτηση με θέμα τις συνθήκες ενθουσιασμού που επικράτησαν στη ζώνη της Σμύρνης αμέσως μετά την απόβαση του ελληνικού στρατού. • Συζήτηση με θέμα τον ελληνικό αποικισμό της Μικράς Ασίας (ιστορική αναδρομή από την αρχαιότητα μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα). • Συζήτηση με θέμα την πορεία προς τη σύγκρουση όπως αυτή φαίνεται να εμφανίζεται στην περιοχή της Σμύρνης και η οποία πηγάζει από τα αντικρουόμενα εθνικά οράματα (Μεγάλη Ιδέα και τουρκικό εθνικό κίνημα) και η οποία είχε προ καιρού προετοιμαστεί (Κίνημα των Νεότουρκων και Κίνημα στο Γουδί). • Παρουσίαση στην τάξη πηγών (γραπτών και οπτικών) που 	<ul style="list-style-type: none"> • Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα πρέπει να επικεντρωθεί στο γεγονός ότι η μικρασιατική εμπλοκή, όπως προέκυψε κυρίως μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών του 1920, εξελίχθηκε σε σύγκρουση δύο αντίπαλων εθνικών στρατών. Πίσω από αυτούς βρίσκονταν οι πληθυσμοί, ελληνικός και τουρκικός, με τα οράματα και τις επιδιώξεις τους (Μεγάλη Ιδέα και τουρκικό εθνικό κίνημα) που εκ των πραγμάτων θα οδηγούνταν στην υλοποίηση ή στη ματαίωση. Οι
-----------------	--	--	---	---

			<p>αναφέρονται στη ζωή και την δράση των ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας και του Εύξεινου Πόντου.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση στην τάξη πηγών (γραπτών και οπτικών) που αναφέρονται στη γενοκτονία των ελληνικών πληθυσμών του Πόντου και της Μικράς Ασίας αλλά και της γενοκτονίας των Αρμενίων. • Συζήτηση με θέμα τα γεγονότα που προηγούνται της <i>Μικρασιατικής Εκστρατείας</i> και εκτιμήσεις από τους/τις μαθητές/τριες για την αντίδραση των ελληνικών δυνάμεων. • Μελέτη χάρτη όπου διαφαίνονται οι κινήσεις του ελληνικού στρατού προς τα βάθη της Μικράς Ασίας και συζήτηση με στόχο την αξιολόγηση της σχετικής απόφασης της ελληνικής ηγεσίας. • Συμπλήρωση χρονολογίου με τις σημαντικότερες φάσεις της <i>Μικρασιατικής Εκστρατείας</i> (1919-1922). 	<p>μαθητές/τριες θα πρέπει να εντοπίσουν τις απαρχές αυτής της σύγκρουσης στην ταυτόχρονη εμφάνιση του <i>Κινήματος των Νεότουρκων</i>(1908) και του <i>Κινήματος στο Γουδί</i> (1909), που έχουν διδαχθεί σε προηγούμενες ενότητες.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό σχετικά με τις προθέσεις του <i>τουρκικού εθνικού κινήματος</i>, βλ. Κεμάλ Ατατούρκ, <i>Ομιλίες</i>, (μτφρ.: Σ. Σολταρίδης), Αθήνα, Εκδ. Λιβάνη 1995, 51-52. • Για πρόσθετο υλικό σχετικά με τις προθέσεις της ελληνικής πολιτικής
--	--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> • Συλλογή εικονιστικού υλικού που αναφέρεται στο δράμα της <i>Μικρασιατικής Καταστροφής</i>. • Μελέτη στην τάξη σχετικών προνοιών / άρθρων της <i>Συνθήκης της Λοζάνης</i> και συζήτηση / σχολιασμός. • Συλλογή πηγών (γραπτών και οπτικών) που αναφέρονται στην προεκλογική περίοδο του 1920. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Η ζωή και η δράση των ελληνικών κοινοτήτων της Μικράς Ασίας και του Πόντου.</i> - <i>Ο ελληνισμός της Μικράς Ασίας: από τον ελληνικό αποικισμό της αρχαιότητας στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.</i> - <i>Ελλάδα και τουρκικό εθνικό κίνημα μπροστά στη Συνθήκη των Σεβρών. Η πορεία προς τη σύγκρουση.</i> - <i>Οι διωγμοί των Ελλήνων της Μικράς Ασίας και του Πόντου.</i> 	<p>ηγεσίας μετά την απόβαση στη Σμύρνη, βλ. το διάγγελμα του Ελευθέριου Βενιζέλου προς τους Έλληνες της Σμύρνης στο: Δ. Κόκκινος, <i>Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδος</i>, τόμος 2, Αθήνα, Μέλισσα [χ.χ.], 1252-1253.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη γενοκτονία των Ποντίων, βλ.: (α) Βλάσης Αγιτζίδης, «Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού», <i>Χρονικόν</i>, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 13 (16 Μαΐου 1999), 2-3, (β) Κώστας Φωτιάδης, «Η Γενοκτονία», ό.π., 10-11. • Για τη γενοκτονία των Αρμενίων, βλ.:
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Τα «τάγματα εργασίας» και η γενοκτονία του μικρασιατικού ελληνισμού. - Οι διωγμοί των Ελλήνων της Μικράς Ασίας μέσα από το ιστορικό μυθιστόρημα (διαθεματικό – διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας). - Η γενοκτονία των Ελλήνων της Μικράς Ασίας μέσα από «Το νούμερο 31328» του Ηλία Βενέζη(διαθεματικό – διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας). - Μικρά Ασία, Μεγάλη Ιδέα και Νεότουρκοι: υλοποίηση και ματαίωση των εθνικών ονείρων. - Κεμάλατατούρκ: από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην Τουρκία. - Μικρασιατικός Πόλεμος και Μικρασιατική Καταστροφή μέσα από το μαγνητοσκοπημένο υλικό της εποχής. - Μικρασιατικός Πόλεμος και Μικρασιατική Καταστροφή μέσα 	<p>Χρήστος Ιακώβου «Το Αρμενικό Ζήτημα», Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 48 (21 Απριλίου 2002), 4-9.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σχετικά με τις συνθήκες που επικράτησαν κατά την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, βλ.: Σάββας Γιαλλουρίδης, «Σμύρνη: 0 θρίαμβος», Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 62 (4 Αυγούστου 2002), 10-22. • Για πρόσθετο υλικό σχετικά με την Μικρασιατική Καταστροφή, βλ.: (α) Σάββας Γιαλλουρίδης, «Σμύρνη: η Καταστροφή»,
--	--	--	--	---

			<p>από οπτικές πηγές (πίνακες και φωτογραφίες) της εποχής.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η Μικρασιατική Καταστροφή μέσα από τη λογοτεχνία (διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας). - Μικρασιατική Εκστρατεία: από τον θρίαμβο στην καταστροφή. - Η Συνθήκη της Λοζάνης και η ματαίωση του οράματος της Μεγάλης Ιδέας. - Η Συνθήκη της Λοζάνης και η Κύπρος. - Μικρασιατική Καταστροφή: η Κύπρος μπροστά στο μεγάλο δράμα. 	<p>Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 63 (11 Αυγούστου 2002), 4-22., (β) Λίζα Μιχελή, «Η Μεγάλη Καταστροφή» Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 28 (29 Αυγούστου 1999), 12-13., (γ) Γιάννης Μουρέλλος, «Το χρονικό της Μεγάλης Καταστροφής», ό.π., 14-21.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη συμβολή της Κύπρου στη Μικρασιατική Εκστρατεία, βλ.: «Η συμβολή της Κύπρου στη Μικρασιατική Εκστρατεία», Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 28 (29 Αυγούστου 1999), 22-23.
--	--	--	---	---

				<ul style="list-style-type: none"> • Για την αντιμετώπιση του δράματος της <i>Μικρασιατικής Καταστροφής</i> από τον κυπριακό ελληνισμό, βλ. Σάββας Γιαλλουρίδης, «Η Κύπρος μπροστά στο δράμα», <i>Χρονικόν</i>, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 88 (2 Φεβρουαρίου 2003), 21-22. • Για πρωτογενές μαγνητοσκοπημένο υλικό σχετικό με τον <i>Μικρασιατικό Πόλεμο</i> και τη <i>Μικρασιατική Καταστροφή</i>, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «<i>Εμείς οι Έλληνες</i>.
--	--	--	--	--

				<p><i>Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας».</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές (πρωτογενές υλικό / άρθρα της Συνθήκης) που αφορούν στις πρόνοιες της Συνθήκης της Λοζάνης για την Κύπρο, βλ.: Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 42-44. • Για λογοτεχνικά κείμενα σχετικά με τον <i>Μικρασιατικό Πόλεμο</i> και τη <i>Μικρασιατική Καταστροφή</i>, βλ. (α)
--	--	--	--	--

				<p>Ηλίας Βενέζης, <i>Το νούμερο 31328</i> (1931), (β) <i>Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου</i> (1929), (γ) <i>Διδώ Σωτηρίου, Οι νεκροί περιμένουν</i> (1959), (δ) <i>Διδώ Σωτηρίου, Ματωμένα χώματα</i> (1962) κ.ά.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για λογοτεχνικά κείμενα σχετικά με την αποκατάσταση των προσφύγων της Μικράς Ασίας στην Ελλάδα, βλ.: Ηλίας Βενέζης, <i>Γαλήνη</i> (1939). • Για κινηματογραφική ταινία βασισμένη στα γεγονότα της <i>Μικρασιατικής Καταστροφής</i>, βλ. Νίκος Κούνδουρος, <i>1922</i> (παραγωγή του 1982 βασισμένη
--	--	--	--	---

				<p>στο βιβλίο του Ηλία Βενέζη, <i>Το νούμερο 31328</i>).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1919 – 1939)				
Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929: οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις				
1	<p>1. Να προσδιορίζουν τα αίτια και τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929. (Β, Γ, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. Αίτια <i>οικονομικής κρίσης του 1929</i>, κραχ, <i>Μεγάλη Ύφεση</i>, <i>NewDeal</i>, πολιτικές διαστάσεις της κρίσης του 1929: φασισμός, σταλινισμός, ναζισμός.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα την σύγχρονη <i>οικονομική κρίση</i> και συγκεκριμένα τα αίτια, τις κοινωνικές συνέπειές της και τα μέτρα για την αντιμετώπισή της. • Συζήτηση με θέμα τις συνέπειες της σύγχρονης κοινωνικής κρίσης στο ιδεολογικό και πολιτικό γίνεσθαι. 	<ul style="list-style-type: none"> • Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στα αίτια και τις συνέπειες της <i>οικονομικής κρίσης του Μεσοπολέμου</i>

			<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών πηγών (γραπτών και οπτικών / φωτογραφιών) που αναφέρονται στο μεγάλο κραχ του 1929 (αυτοκτονίες, συσσίτια στη Νέα Υόρκη κ.ά.). • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών πηγών (γραπτών και οπτικών / φωτογραφιών) που αναφέρονται στην άνοδο του φασισμού και του ναζισμού στην Ευρώπη (πολιτικές και στρατιωτικές συγκεντρώσεις, παρελάσεις νεολαίας, συνθήματα κ.ά.). • Παρακολούθηση σχετικών ταινιών / ντοκιμαντέρ σε σχέση με την κατάσταση στην μεσοπολεμική Ευρώπη (οικονομική κατάρρευση, φασισμός, ναζισμός, ανταγωνισμός, δικτατορικά καθεστώτα κ.ά.). <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το μεγάλο κραχ του 1929 και η οικονομική κρίση του 21ου αιώνα: αίτια, συνέπειες, μέτρα. 	<p>καθώς και στα μέτρα που λήφθηκαν για αντιμετώπισή της, πάντοτε σε σχέση και σύγκριση με τη σύγχρονη οικονομική κρίση. Στόχος παραμένει η καλλιέργεια της κριτικής ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τα υπόλοιπα ζητήματα στα οποία αναφέρεται η διδακτική ενότητα μπορούν να διδαχτούν / παρουσιαστούν συνοπτικά ή να ανατεθούν ως projects. Αρκεί οι μαθητές/τριες να αντιληφθούν ότι η άνοδος των ολοκληρωτικών καθεστώτων με τις
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου. - Η οικονομική κρίση του 1929 μέσα από τη λογοτεχνία. - Οι πολιτικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης του Μεσοπολέμου: φασισμός – ναζισμός και κομμουνισμός – σταλινισμός. - Η άνοδος του φασισμού στην Ιταλία και του ναζισμού στη Γερμανία. - Αδόλφος Χίτλερ: από την αφάνεια στην καγκελαρία της Γερμανίας. 	<p>εθνικιστικές τους ιδέες – και κυρίως του Αδόλφου Χίτλερ και του ναζισμού στη Γερμανία – πρόκειται να οδηγήσει σε μια νέα ευρωπαϊκή σύγκρουση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για λογοτεχνικά έργα σχετικά με την οικονομική κρίση του 1929, βλ.: Τζον Στάινμπεκ, <i>Τα σταφύλια της οργής</i> (1939) καθώς και την κινηματογραφική μεταφορά του μυθιστορήματος από τον Τζον Φορντ (1940) με τον ίδιο τίτλο. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες
--	--	--	--	--

				στο Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).
Η Κύπρος κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου: οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες και τα Οκτωβριανά του 1931				
2	1. Να σχολιάζουν τα αίτια, την αφορμή και τις συνέπειες των <i>Οκτωβριανών του 1931</i> . (Β, Δ, ΣΤ, Ζ)	1. Αίτια (οικονομικές συνθήκες, εθνικές διεκδικήσεις), αφορμή (οικονομική πολιτική), συνέπειες (<i>Παλμεροκρατία</i> – δικτατορική διακυβέρνηση)	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών πηγών (γραπτών [επιστολών] και οπτικών [φωτογραφιών]) σχετικών με τα γεγονότα των <i>Οκτωβριανών</i>. • Παρακολούθηση σχετικού ντοκιμαντέρ και άλλου μαγνητοσκοπημένου υλικού σχετικά με τα γεγονότα των <i>Οκτωβριανών</i>. • Συμπλήρωση χρονολογίου σχετικού με τα γεγονότα του Οκτωβρίου του 1931. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p>	Για τη διδασκαλία της παρούσας Ενότητας ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η Κύπρος κατά την πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας (1878-1925) και η Κύπρος κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου: οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες και τα Οκτωβριανά του 1931», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου</i>

			<ul style="list-style-type: none"> - Η οικονομική εξαθλίωση της εργατικής και αγροτικής τάξης και τα Οκτωβριανά του 1931. - Το αίτημα του 1929 για Ένωση και τα Οκτωβριανά του 1931. - Τα Οκτωβριανά του 1931: αίτια και αφορμή. - Μητροπολίτης Νικόδημος Μυλωνάς: μια ηγετική φυσιογνωμία των Οκτωβριανών του 1931. - Η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση Κύπρου (ΕΡΕΚ) και τα Οκτωβριανά του 1931. - Τα Οκτωβριανά του 1931 και η κυβέρνηση Βενιζέλου (1928-1932). 	<p>Ιστορικά για το Γυμνάσιο https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για επιγραμματική παρουσίαση των εξελίξεων της περιόδου μεσοπολεμικής Κύπρου, βλ.: Λεύκιος Ζαφειρίου, <i>Κυπριακό Χρονολόγιο</i>, Λευκωσία 2008. • Για πρωτογενείς γραπτές πηγές και υλικό σχετικά με την κατάσταση στην Κύπρο και τη στάση της επίσημης ελληνικής κυβέρνησης, βλ.: (α) Μιλιτιάδης Χριστοδούλου, <i>Πορεία μιας εποχής</i>, Αθήνα, Φλώρος
--	--	--	--	---

				<p>1987., (β) Αντρέας Χατζηθωμάς, «Τα Οκτωβριανά. Ο αντίκτυπος στην Ελλάδα», <i>Χρονικόν</i>, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 73 (20 Οκτωβρίου 2002), 20-21.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για ένα πλήρες χρονολόγιο του Οκτωβρίου του 1931, βλ. Αντρέας Χατζηθωμάς, <i>ό.π.</i>, 22. • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με τα γεγονότα πριν και μετά τα <i>Οκτωβριανά</i>, βλ.: Αντρέας Χατζηθωμάς, <i>ό.π.</i>, 4-19. • Για πρόσθετες πηγές (πρωτογενείς) που αφορούν στην στάση του Ελευθέριου
--	--	--	--	--

				<p>Βενιζέλου απέναντι στα <i>Οκτωβριανά</i>, βλ.: Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 52-53.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1939 – 1945)				

Η έκρηξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1939 – 1945)

<p>3</p>	<p>1. Να σχολιάζουν τα αίτια, τα βασικά γεγονότα και την έκβαση του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1939-1945). (Α, Β, Ε, ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να προσδιορίζουν τις συνέπειες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. (Β, Γ, Ε, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. Αίτια (εκκρεμότητες Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οικονομική κρίση 1929, σοβιετική επιρροή, αδυναμία Κοινωνίας των Εθνών), άξονας Ρώμης – Βερολίνου, Αντιδιεθνιστικό Σύμφωνο, Συμφωνία του Μονάχου, «πολιτική κατευνασμού», Σύμφωνο Ρίμπεντροπ – Μολότοφ, αφορμή, στρατιωτικές επιχειρήσεις 1939-1944 (αξιοποίηση χάρτη), συνασπισμοί</p> <p>2. Υλικές, ηθικές, οικονομικές συνέπειες (ολοκαύτωμα, στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ατομική βόμβα, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ)).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα τα αίτια και τους πρωταγωνιστές του πρώτου Μεγάλου Πολέμου με στόχο τη διατύπωση εκτιμήσεων από τους/τις μαθητές/τριες και κατ'επέκταση τη διασύνδεση Α΄ και Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. • Παρουσίαση στην τάξη χαρτών που δείχνουν τις κινήσεις των αντίπαλων στρατοπέδων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και αναφορά στις σημαντικότερες μάχες. • Σύγκριση, με βάση τον ιστορικό χάρτη, ανάμεσα στις συμμαχίες και τις στρατιωτικές κινήσεις τους κατά τον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών γραπτών και οπτικών πηγών σχετικών με τα γεγονότα και τις συνέπειες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών πηγών σχετικών με 	<p>Για τη διδασκαλία της παρούσας Ενότητας ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1939-1945): αίτια, βασικά γεγονότα, έκβαση και συνέπειες», στα πλαίσια της σειράς Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο (https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό με αντίγραφα πρωτογενών πηγών του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου (ένθετα με σπάνια ιστορικά ντοκουμέντα, απόρρητα έγγραφα,
-----------------	--	---	--	---

			<p>τις θηριωδίες της ναζιστικής Γερμανίας και κυρίως με το <i>Ολοκαύτωμα των Εβραίων</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση αριθμητικών και άλλων δεδομένων σχετικά με τις υλικές καταστροφές, τις ανθρώπινες απώλειες και τις μετακινήσεις πληθυσμών μετά τη λήξη του <i>Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου</i>. • Παρακολούθηση πρωτογενούς μαγνητοσκοπημένου υλικού σχετικού με τον <i>Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</i> (ντοκιμαντέρ του National Geographic, του History Chanel και του BBC). • Παρακολούθηση αποσπασμάτων από κινηματογραφικές ταινίες που μεταφέρουν τα ιστορικά γεγονότα του <i>Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου</i> (σύγκριση και συζήτηση σε σχέση με τον τρόπο που τα ιστορικά γεγονότα μεταφέρονται στην τέχνη, το ζήτημα της ιστορικής ακρίβειας των γεγονότων κ.ά.). • Ανάγνωση αποσπασμάτων από το βιβλίο του Αδόλφου Χίτλερ <i>Ο αγών μου</i> με στόχο τη σκιαγράφηση της προσωπικότητάς 	<p>στρατιωτικούς χάρτες, cd με μαρτυρίες παλαίμαχων πολεμιστών), βλ.: Julian Thompson, <i>Η νίκη στην Ευρώπη. Από την ιστορική απόβαση στη Νορμανδία έως τη συντριβή του Γ΄ Ράιχ</i>, (μτφρ.: Ηλίας Μαγκλίνης), Αθήνα, Μοντέρνοι Καιροί (σε συνεργασία με το Πολεμικό Μουσείο του Λονδίνου) 2006.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για κινηματογραφικές ταινίες που αναφέρονται στο <i>ολοκαύτωμα των Εβραίων</i> και στα <i>στρατόπεδα συγκεντρώσεως</i>, βλ.: (α) Στίβεν Σπίλμπεργκ, <i>Η λίστα</i>
--	--	--	---	--

			<p>του και την αιτιολόγηση των θηριωδιών στις οποίες προβαίνει η ναζιστική Γερμανία κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ανάγνωση αποσπασμάτων από μαρτυρίες Εβραίων που επέζησαν στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως της ναζιστικής Γερμανίας. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από τις οπτικές πηγές της εποχής. - Χρονολόγιο των σημαντικότερων φάσεων και γεγονότων του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. - Συλλογή τίτλων λογοτεχνικών έργων και κινηματογραφικών ταινιών με θέμα τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. - Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μέσα από την τέχνη και τη λογοτεχνία. - Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: η συνέχεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. 	<p>του Σίλντερ(1993), (β) ΡομπέρτοΜπενίνι, <i>Η ζωή είναι ωραία</i> (1997).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για λογοτεχνικά έργα σχετικά με τους διωγμούς των Εβραίων από τη ναζιστική Γερμανία, βλ.: (α) Πρίμο Λέβι, <i>Εάν αυτό είναι άνθρωπος</i> (1947), (β) Άννα Φρανκ, <i>Ημερολόγιο</i> (1992). • Για κινηματογραφικές ταινίες αντιπολεμικού περιεχομένου που αναφέρονται στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, βλ.: (α) Κ. Άνακιν – Α. Μάρτον – Ντ. Ζανούκ, <i>Η πιο μεγάλη μέρα του πολέμου</i> (1962), (β) Σάμιουελ Φούλερ,
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: το τέλος της αποικιοκρατίας και η ανάδυση του Τρίτου Κόσμου. - Το «Σύμφωνο του Μονάχου» και η «πολιτική κατευνασμού» απέναντι στην αναδυόμενη ναζιστική Γερμανία: η ευθύνη των ευρωπαϊκών δημοκρατικών δυνάμεων στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. - Το ολοκαύτωμα των Εβραίων: μια από τις μελανότερες σελίδες του ανθρώπινου πολιτισμού. - Η ζωή στο Άουσβιτς μέσα από τις μαρτυρίες των επιζώντων. - Η ζωή στο Άουσβιτς μέσα από τις γραπτές αναφορές των Ναζί. - Οι τραγικές συνέπειες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου: ανθρώπινες απώλειες, υλικές καταστροφές, μετακινήσεις πληθυσμών, κοινωνική και ηθική καταρράκωση. - Ο εξασθενημένος ρόλος της Ευρώπης από τον Α΄ μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. 	<p>Οι τέσσερις της ηρωικής ταξιαρχίας (1979), (γ) Στίβεν Σπίλμπεργκ, Η διάσωση του στρατιώτη Ράιαν(1997), (δ) Τέρενς Μάλικ, Λεπτή κόκκινη γραμμή (1998).</p>
--	--	--	---	--

Η Ελλάδα και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος: ελληνοϊταλικός και ελληνογερμανικός πόλεμος, κατοχή, αντίσταση, απελευθέρωση

<p>2</p>	<p>1. Να περιγράψουν τις συνθήκες συμμετοχής της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την κατάσταση του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. (Γ, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. Ελληνοϊταλικός πόλεμος (τορπιλισμός «Έλλης», 28η Οκτωβρίου 1940), ελληνογερμανικός πόλεμος, τριπλή κατοχή, μαυραγορίτες, Αντίσταση, (ΕΑΜ, ΕΔΕΣ, ΕΛΑΣ), «ελεύθερη Ελλάδα», κυβέρνηση του βουνού (αξιοποίηση χάρτη)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα την <i>τριπλή κατοχή</i> και εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το ρόλο της Βουλγαρίας και τις βλέψεις της στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας (αναφορά και συσχετισμοί με τους <i>Βαλκανικούς Πολέμους</i> και τον <i>Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</i>). • Παρουσίαση στην τάξη πρωτογενών πηγών (οπτικών και γραπτών) σχετικών με την περίοδο του ελληνοϊταλικού πολέμου και της <i>Κατοχής</i>. • Συμπλήρωση χρονολογίου με τις σημαντικότερες πράξεις αντίστασης κατά της <i>Κατοχής</i>. • Συγκέντρωση σχετικών διαγραμμάτων και γραφικών παραστάσεων που αφορούν στις αυξανόμενες τιμές των ειδών πρώτης ανάγκης και στη διαμόρφωση της <i>μαύρης αγοράς</i> κατά τη διάρκεια της <i>Κατοχής</i>. • Συγκέντρωση τίτλων λογοτεχνικών έργων που αφορούν στην περίοδο 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρωτογενές μαγνητοσκοπημένο υλικό σχετικό με τον <i>ελληνοϊταλικό πόλεμο</i>, την <i>Κατοχή</i> και την <i>Αντίσταση</i>, βλ. τη σχετική ενότητα από το υλικό του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΪ Ελλάδος με τίτλο «<i>Εμείς οι Έλληνες. Πολεμική Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας</i>». • Για τη μεταφορά του ελληνοϊταλικού πολέμου στην τέχνη, βλ.: (α) Οδυσσέας Ελύτης, <i>Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό (1945)</i>, (β) Γιάννης
-----------------	---	---	---	---

			<p>του ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής και σύντομη αναφορά στο περιεχόμενό τους.</p> <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Το έπος του '40: η νικηφόρα αντεπίθεση του ελληνικού στρατού στα βουνά της Αλβανίας μέσα από το φωτογραφικό υλικό και τους πίνακες της εποχής. - Η μαύρη περίοδος της Κατοχής μέσα από το φωτογραφικό υλικό της εποχής και τις μαρτυρίες των επιζώντων. - Οι θηριωδίες των Γερμανών στα Καλάβρυτα: ένα ατιμώρητο έγκλημα. - Η γενοκτονία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. - Οι αντιστασιακές οργανώσεις και η δράση τους κατά τη διάρκεια της Κατοχής. - Η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου και η σημασία της για τη νίκη των συμμαχικών δυνάμεων. 	<p>Μπεράτης, <i>Το πλατύ ποτάμι</i> (1946-1947).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη μεταφορά των συνθηκών της Κατοχής στην τέχνη, βλ.: (α) Γιάννης Μπεράτης, <i>Οδοιπορικό του '43</i> (1946), (β) Μήτσος Αλεξανδρόπουλος, <i>Νύχτες και αυγές</i> (1961), (γ) Άλκη Ζέη, <i>Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου</i> (1971). • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
--	--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> - Στρατιωτική και πολιτισμική δράση του ΕΛΑΣ κατά τη διάρκεια της Κατοχής. - Η ηγετική φυσιογνωμία του Άρη Βελουχιώτη και ο ΕΛΑΣ. - Ο ελληνοϊταλικός πόλεμος του 1940 μέσα από την τέχνη. - Η γερμανική κατοχή στην Ελλάδα μέσα από την τέχνη. 	
Η συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο				
2	<p>1. Να σχολιάζουν τη συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (ΣΤ, Ζ)</p> <p>2. Να συσχετίζουν τη συμμετοχή των Κυπρίων στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την αναζωπύρωση του Ενωτικού Ζητήματος. (Α, Β, Γ, Ζ)</p>	<p>1. Εθνικοί έρανοι, εθελοντισμός - δράση των Κύπριων εθελοντών - (Βόρεια Αφρική) αξιοποίηση χάρτη,</p> <p>2. <i>Αποαποικιοποίηση, Ενωτικό Δημοψήφισμα (1950), ελληνικός εμφύλιος πόλεμος</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συλλογή πηγών που αναφέρονται στη συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και παρουσίασή τους στην τάξη. • Έρευνα, σε οικογενειακό και τοπικό επίπεδο, για τον εντοπισμό εθελοντών κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Συλλογή μαρτυριών ή/και πρωτογενών πηγών. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Η συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.</i> 	<p>Για τη διδασκαλία της ενότητας Η συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Ε.Ο.Κ.Α., Κυπριακή Ανεξαρτησία», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i></p>

			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Μαρτυρίες Κύπριων εθελοντών του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου.</i> - <i>Συνέντευξη με τους απογόνους ενός πεσόντα κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.</i> 	<p>https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για τη συμμετοχή της Κύπρου στον συμμαχικό αγώνα (εθελοντές στον αγγλικό και τον ελληνικό στρατό, εθνικοί έρανοι κ.ά.), βλ.: (α) Πέτρος Παπαπολυβίου, «1940 και Κύπρος», <i>Χρονικόν</i>, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 74 (27 Οκτωβρίου 2002), 4-21., (β) Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 55-61.
--	--	--	---	---

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας της ΕΟΚΑ (1955 – '59) και η Ανακήρυξη της Κυπριακής Δημοκρατίας (1960)

3	<p>1. Να αναφέρουν τις συνθήκες συγκρότησης της ΕΟΚΑ, τους ηγέτες, τον σκοπό και τον τρόπο δράσης της. (Α, Ζ)</p> <p>2. Να περιγράψουν τις πολιτικές προσπάθειες για διευθέτηση του Κυπριακού Ζητήματος μέχρι την ανεξαρτησία (1960). (Α, Ζ)</p> <p>3. Να κατανοούν τις πρόνοιες του Κυπριακού Συντάγματος του 1960. (ΣΤ)</p> <p>4. Να αντιπαραβάλλουν τον τρόπο διακυβέρνησης και το εκλογικό σύστημα της Κυπριακής Δημοκρατίας με</p>	<p>1. <i>Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ):</i> προσφυγές στον ΟΗΕ, αυτοδιάθεση, ένοπλος αγώνας, ανταρτοπόλεμος, ηγέτες</p> <p>2. <i>Τριμερής διάσκεψη (1955), Σχέδιο Ράντκλιφ (1956), Σχέδιο Μακμίλλαν (1958),</i> διακοινοτικές συγκρούσεις 1958</p> <p>3. Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου, Σύνταγμα του 1960 (βασικές πρόνοιες), Κυπριακή Δημοκρατία Ανεξαρτησία, Κοινοπολιτεία των Εθνών, εγγυήτριες δυνάμεις, ΕΛΔΥΚ, ΤΟΥΡΔΥΚ.</p> <p>4. Πολιτειακά (προεδρικό, κοινοβουλευτικό, ενιαίο, ομοσπονδιακό, συνομο-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Συζήτηση με θέμα τη διαχρονική προσφορά των Κυπρίων στους αγώνες των Άγγλων και των συμμάχων τους (Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος) και στην αντίστοιχη διάψευση των εθνικών τους πόθων. • Συζήτηση με θέμα το ψυχροπολεμικό κλίμα της περιόδου και την στρατηγική θέση της Κύπρου με στόχο να διαφανεί η δυσκολία για ικανοποίηση του αιτήματος των Κυπρίων για ένωση με την Ελλάδα, αυτοδιάθεση ή ανεξαρτησία. • Συμπλήρωση χρονολογίου με τους σημαντικότερους σταθμούς του ενωτικού κινήματος από το 1821-1955. • Μελέτη και κριτική εξέταση πτυχών από τα πορίσματα της Τριμερούς διάσκεψης του Λονδίνου και προνοιών των 	<p>Για τη διδασκαλία της παρούσας ενότητας ΠΡΕΠΕΙ να αξιοποιηθεί το ηχητικό υλικό της διάλεξης «Η συμμετοχή της Κύπρου στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Ε.Ο.Κ.Α., Κυπριακή Ανεξαρτησία», στα πλαίσια της σειράς <i>Μίλα μου Ιστορικά για το Γυμνάσιο</i> (https://istom.schools.ac.cy/index.php/el/dra-seis/mila-mou-istorika)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για επιγραμματική παρουσίαση των εξελίξεων της περιόδου 1955-1959, βλ.: Λεύκιος Ζαφειρίου,
----------	---	---	--	---

	<p>αυτά άλλων σύγχρονων κρατών. (Δ)</p>	<p>σπονδιακό) και εκλογικά (πλειοψηφικό,αναλογικό) συστήματα.</p>	<p><i>Σχεδίων Ράντκλιφ και Μακμίλλαν</i> με στόχο να διαφανούν οι προθέσεις των Άγγλων έναντι του αιτήματος των Κυπρίων για ένωση με την Ελλάδα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση ηρωικών φυσιογνωμιών και μαχών του <i>Απελευθερωτικού Αγώνα '55-59</i> μέσα από σχετικά ντοκιμαντέρ της κυπριακής τηλεόρασης. • Παρουσίαση της ιστορικής περιόδου 1955-59 μέσα από πρωτογενές μαγνητοσκοπημένο υλικό (διαδηλώσεις νεολαίας, συλλαλητήρια, αντίποινα Άγγλων, θάνατος Κυριάκου Μάτση, Γρηγόρη Αυξεντίου κ.ά. ηρώων, απαγχονισμοί αγωνιστών κ.ά.). • Μελέτη αποσπασμάτων από πρωτογενείς πηγές που αναφέρονται στις συνομιλίες πριν από την υπογραφή των <i>Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου</i> και συζήτηση. • Μελέτη σχετικών άρθρων / προνοιών των <i>Συμφωνιών</i> και σχολιασμός τους στην τάξη με 	<p><i>Κυπριακό Χρονολόγιο, Λευκωσία 2008.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με τον <i>Απελευθερωτικό Αγώνα</i> μέχρι και την <i>Ανεξαρτησία</i>, βλ.: Πέτρος Παπαπολυβίου, «Στα χρόνια της ΕΟΚΑ. Από τον ένοπλο αγώνα στην ανεξαρτησία», <i>Χρονικόν</i>, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 96 (30 Μαρτίου 2003), 4-22. • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με το <i>ενωτικό δημοψήφισμα</i> και ειδικότερα τον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισαν οι Άγγλοι το αποτέλεσμα, βλ.:
--	---	--	--	---

			<p>στόχο να διαφανούν τα τρωτά τους σημεία.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη σχετικών άρθρων από αντιπολιτευόμενες εφημερίδες της εποχής («Εθνική» και «Χαραυγή») που αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο ο κυπριακός λαός δέχτηκε τις Συμφωνίες και κριτικός σχολιασμός των διυστάμενων απόψεων. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Το διαχρονικό αίτημα των Κυπρίων για ένωση με την Ελλάδα από το 1821 έως το 1960.</i> - <i>Το αίτημα της Κύπρου για ένωση με την Ελλάδα και τα συμφέροντα της ψυχροπολεμικής περιόδου.</i> - <i>Οι κυριότεροι σταθμοί στις διπλωματικές προσπάθειες για λύση του προβλήματος της Κύπρου πριν και κατά τη διάρκεια του Αγώνα της ΕΟΚΑ.</i> - <i>Ο αντιαποικιακός αγώνας των Κυπρίων και ο ρόλος της Τουρκίας.</i> 	<p><i>Γιώργος Λεβέντης, «Αυτά είδαν οι Βρετανοί», Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 85 (12 Ιανουαρίου 2003), 18-21.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες γραπτές (πρωτογενείς και δευτερογενείς) πηγές σχετικά με το ενωτικό δημοψήφισμα, βλ. Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών</i>, Λάρνακα 2002, 70-85. • Για πρόσθετες γραπτές (πρωτογενείς και δευτερογενείς)
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - <i>Ο απελευθερωτικός αγώνας της ΕΟΚΑ μέσα από φωτογραφίες της εποχής.</i> - <i>Η αντίσταση των μαθητών στα χρόνια του Αγώνα.</i> - <i>Η ηρωική θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου.</i> - <i>Η θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου και ο «Αποχαιρετισμός» του Γιάννη Ρίτσου (διαθεματικό / διεπιστημονικό project με το μάθημα της Λογοτεχνίας).</i> - <i>Η ηρωική μάχη στον αχυρώνα του Λιοπετρίου.</i> - <i>Οι απαγχονισθέντες ήρωες της ΕΟΚΑ.</i> - <i>Τα τελευταία λόγια των απαγχονισθέντων ηρώων της ΕΟΚΑ.</i> - <i>Οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου στον κυπριακό τύπο.</i> - <i>Το χρονικό της υπογραφής των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου.</i> - <i>Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου: η ανεξαρτησία της Κύπρου υπό δοκιμασία.</i> - <i>Τα μειονεκτήματα και τα τρωτά σημεία των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου.</i> 	<p>πηγές σχετικά με την Τριμερή διάσκεψη του Λονδίνου, βλ. Κώστας Κατσώνης, ό.π., 124-131.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες γραπτές (πρωτογενείς και δευτερογενείς) πηγές σχετικά με το Σχέδιο Ράντκλιφ, βλ. Κώστας Κατσώνης, ό.π., 155-170. • Για πρόσθετες γραπτές (πρωτογενείς και δευτερογενείς) πηγές σχετικά με το Σχέδιο Μακμίλλαν, βλ. Κώστας Κατσώνης, ό.π., 174-184. • Για πρόσθετες πηγές σχετικά με τις διπλωματικές κινήσεις των Άγγλων πριν και
--	--	--	--	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Πώς είδε ο κυπριακός λαός την 16η Αυγούστου του 1960. - Οι Συμφωνίες Ζυρίχης – Λονδίνου και οι αντιδράσεις στο εσωτερικό μέτωπο. <p>Οργανωμένες επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στο Μουσείο Αγώνος στη Λευκωσία. - Επίσκεψη στο Λεβέντειο – Δημοτικό Μουσείο Λευκωσίας (εκθέματα που αφορούν στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-59). - Επίσκεψη στα Κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς. - Επίσκεψη στο Μουσείο του πλοιαρίου Άγιος Γεώργιος στη Χλώρακα. - Επίσκεψη στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου στην ελεύθερη περιοχή Αμμοχώστου. - Επίσκεψη στο Κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου στον Μαχαιρά. - Επίσκεψη στο Κρησφύγετο των ηρώων της ΕΟΚΑ στο Παλαιχώρι. 	<p>κατά τη διάρκεια του Απελευθερωτικού Αγώνα, βλ.: Ευάνθης Χατζηβασιλείου, «1954-58. Η μυστική διπλωματία. Μεσολαβητές σε αδιέξοδο», Χρονικόν, εφημ. ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 104 (1 Ιουνίου 2003), 4-22.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες οπτικές πηγές – γελοιογραφίες σχετικά με τον ανταποικιακό αγώνα των Κυπρίων, βλ.: Χρυσάνθος Χρυσάνθου, <i>Γελοιογραφώντας την Ιστορία του Κυπριακού</i>, Λευκωσία, Εκδ.
--	--	--	--	---

			<p>- Επίσκεψη στο Δημοτικό Μουσείο Αθένου (εκθέματα που αφορούν στους ήρωες της ΕΟΚΑ ΑρτέμοΦραγκέσκου και ΤουμάζοΤουμάζου).</p>	<p>Αρμίδα 2009, 33-181.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πρωτογενείς πηγές σχετικά με τη διαδικασία των συνομιλιών πριν την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, βλ.: (α) <i>Κύπρος, Ιστορία και Πολιτισμός</i>, τόμος 4ος, Εκδ. Διαγόρας, 189-190. • Για πρόσθετες (πρωτογενείς και δευτερογενείς) πηγές σχετικά με την υπογραφή, τις αντιδράσεις στην υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, βλ.: Κώστας Κατσώνης, <i>Η Κύπρος στους δρόμους της Ιστορίας. Μια σύγχρονη</i>
--	--	--	---	---

				<p>προσέγγιση της ιστορίας μέσα από την πολυφωνία των πηγών, Λάρνακα 2002, 194-241.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για μελέτη των σχετικών άρθρων / προνοιών των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, βλ. Κώστας Κατσώνης, ό.π., 232-236. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Οι διακοινοτικές ταραχές και η κρίση του Κυπριακού Ζητήματος από το 1963 έως το 1974				
1	1. Να περιγράψουν τα σημαντικότερα ιστορικά	1. Διακοινοτικές συγκρούσεις 1963-64: <i>Αναθεώρηση των 13 σημείων του συντάγματος, διακοινοτικές</i>	• Παρακολούθηση ντοκιμαντέρ και αποσπασμάτων από μαγνητοσκοπημένο υλικό του ΡΙΚ	• Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα θα πρέπει να έχει τη

	<p>στοιχεία της περιόδου των διακοινοτικών ταραχών. (Α, Ζ)</p>	<p><i>συγκρούσεις, UNFICYP, πράσινη γραμμή, TMT, ΕΟΚΑ Β'.</i></p>	<p>που αναφέρεται στις <i>διακοινοτικές συγκρούσεις</i> και στις μέρες προ του <i>Πραξικοπήματος</i> και της <i>Τουρκικής Εισβολής</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη άρθρων / αποσπασμάτων από τον κυπριακό τύπο που αναφέρονται στην περίοδο των διακοινοτικών συγκρούσεων και συζήτηση στην τάξη. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Οι διακοινοτικές συγκρούσεις της περιόδου 1963-64 μέσα από τον τύπο της εποχής.</i> - <i>Η Κύπρος από το 1963-1974: η περίοδος της εύθραυστης ειρήνης.</i> - <i>Οι αδυναμίες των Συμφωνιών Ζυρίχης – Λονδίνου, οι διακοινοτικές συγκρούσεις και η τραγωδία του 1974.</i> 	<p>μορφή ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟΥ και δεν θα πρέπει να εξετάζει λεπτομέρειες γύρω από τα διάφορα γεγονότα της συγκεκριμένης περιόδου. Η αναφορά σε αυτά πρέπει να είναι καθαρά επιγραμματική.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για επιγραμματική παρουσίαση των εξελίξεων της περιόδου 1960-1974, βλ.: Λεύκιος Ζαφειρίου, <i>Κυπριακό Χρονολόγιο</i>, Λευκωσία 2008. • Για πρόσθετες (πρωτογενείς και δευτερογενείς / γραπτές και οπτικές) πηγές σχετικά με τη
--	--	---	--	---

				<p>συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, βλ.: <i>Ιστορία της Κύπρου</i>, τόμος Δ', Εκδ. Οδύσσεια 2010, 9-152.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες οπτικές πηγές – γελοιογραφίες σχετικά με τα γεγονότα της περιόδου 1960-1974, βλ.: Χρύσανθος Χρυσάνθου, <i>Γελοιογραφώντας την Ιστορία του Κυπριακού</i>, Λευκωσία, Εκδ. Αρμίδα 2009, 183-343. • Για πρόσθετο οπτικοακουστικό υλικό για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, βλ. την επετειακή παραγωγή του ΡΙΚ
--	--	--	--	---

				<p>«50 χρόνια Κυπριακή Δημοκρατία: 1960-2010. Τα ιστορικά ορόσημα», ΡΙΚ 2010 (DVD).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας</i> (www.moec.gov.cy).
Το Πραξικόπημα και η Τουρκική Εισβολή του 1974 στην Κύπρο				
3	<p>1. Να περιγράψουν τις συνθήκες που οδήγησαν στο Πραξικόπημα και στην Τουρκική Εισβολή του 1974 στην Κύπρο, καθώς και τις συνέπειες της εισβολής. (Α, Β, Γ, ΣΤ, Ζ)</p>	<p>1. Πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974, <i>Χούντα Συνταγματαρχών, Τουρκική Εισβολή (Α΄ - Β φάση΄), κατοχή (αξιοποίηση χάρτη), πρόσφυγες, εγκλωβισμένοι, αγνοούμενοι, εποικισμός.</i></p> <p>2. Οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες, Καταστροφή</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη άρθρων / αποσπασμάτων από τον κυπριακό τύπο που αναφέρονται στη διαμάχη στο εσωτερικό μέτωπο την περίοδο προ του <i>Πραξικοπήματος</i> και της <i>Τουρκικής Εισβολής</i>. • Μελέτη άρθρων / αποσπασμάτων από τον ξένο τύπο που αναφέρονται στον τρόπο με τον 	<ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες πρωτογενείς οπτικές πηγές σχετικά με τα γεγονότα της <i>Τουρκικής Εισβολής</i>, βλ. το λεύκωμα: <i>Κύπρος 1974. Μέρες</i>

<p>2. Να αποτιμούν τις επιπτώσεις των συγκεκριμένων γεγονότων για τη σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα. (Β, Γ)</p>	<p>μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς</p>	<p>οποίο είδαν οι ξένοι την <i>Τουρκική Εισβολή</i>.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συγκέντρωση οπτικών πηγών / φωτογραφιών που αναφέρονται στο <i>Πραξικόπημα</i> και την <i>Τουρκική Εισβολή</i> και παρουσίασή τους στην τάξη. • Μελέτη πρωτογενών πηγών / μαρτυριών ανθρώπων που έζησαν τα τραγικά γεγονότα του <i>Πραξικοπήματος</i> και της <i>Τουρκικής Εισβολής</i> και συζήτηση στην τάξη. • Συνέντευξη από ανθρώπους που έζησαν τα τραγικά γεγονότα του <i>Πραξικοπήματος</i> και της <i>Τουρκικής Εισβολής</i> και παρουσίαση των αποτελεσμάτων της στην τάξη. • Μελέτη πρωτογενών πηγών που αναφέρονται στη σχέση Μακαρίου και <i>χούντας</i> στις παραμονές του <i>Πραξικοπήματος</i>. • Παρουσίαση και σχολιασμός οπτικών πηγών / φωτογραφιών που αναφέρονται στην καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου από τους Τούρκους. 	<p><i>συμφοράς</i> (φωτογραφίες: Δώρος Παρτασίδης, Κείμενο: Άντρος Παυλίδης, Χρονικό: Δημήτρης Αντρέου, Καλλιτεχνική επιμέλεια: Μίκης Φοινικαρίδης, Συμβολή: Αντρέας Κωνσταντινίδης).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες (πρωτογενείς και δευτερογενείς / γραπτές και οπτικές) πηγές σχετικά με τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, βλ.: <i>Ιστορία της Κύπρου</i>, τόμος Δ', Εκδ. Οδύσσεια 2010. • Για πρόσθετο οπτικοακουστικό υλικό για τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο,
---	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση οπτικών κ.ά. πηγών που αναφέρονται στις συνθήκες ζωής των <i>εγκλωβισμένων</i> και συζήτηση. • Μελέτη γραπτών κ.ά. πηγών που αναφέρονται στο δράμα των <i>αγνοουμένων</i> – και στην αναβίωσή του δράματος στις οικογένειες μετά τον εντοπισμό των προσφιλών τους προσώπων – και συζήτηση. • Μελέτη οπτικών κ.ά. παραστατικών πηγών που απεικονίζουν δεδομένα σχετικά με το προσφυγικό πρόβλημα στην Κύπρο μετά την <i>Τουρκική Εισβολή του 1974</i>. • Συγκριτική ανάγνωση χαρτών της Κύπρου (χάρτης της Κυπριακής Δημοκρατίας και χάρτης που κυκλοφορεί στις κατεχόμενες περιοχές) με στόχο τον εντοπισμό των αλλαγών που επιχειρούνται στην ονομασία των πόλεων και των χωριών της κατεχόμενης Κύπρου. • Μελέτη χάρτη όπου φαίνεται η πορεία των τουρκικών δυνάμεων 	<p>βλ. την επετειακή παραγωγή του ΡΙΚ «50 χρόνια Κυπριακή Δημοκρατία: 1960-2010. Τα ιστορικά ορόσημα», ΡΙΚ 2010 (DVD).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Για πρόσθετες οπτικές πηγές – γελοιογραφίες σχετικά με τα γεγονότα της περιόδου 1960-1974, βλ.: Χρυσάνθος Χρυσάνθου, <i>Γελοιογραφώντας την Ιστορία του Κυπριακού</i>, Λευκωσία, Εκδ. Αρμίδα 2009, 313-343. • Για πρόσθετο υλικό, βλ. επίσης τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες στο <i>Εγχειρίδιο</i>
--	--	--	---	---

			<p>κατά την Α' και τη Β' Τουρκική Εισβολή και ο διαχωρισμός των κατεχομένων από τις ελεύθερες περιοχές.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη γραπτών κ.ά. πηγών που αναφέρονται στο πρόβλημα του εποικισμού της Κύπρου και αναφορά – σε συνδυασμό με τις αλλαγές των ονομάτων των πόλεων και των χωριών – στην προσπάθεια για αλλαγή του δημογραφικού χαρακτήρα της Κύπρου. <p>Θέματα για συνθετικές εργασίες (projects):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η εμφύλια σύγκρουση που οδήγησε στο Πραξικόπημα μέσα από τον τύπο της εποχής. - Η Τουρκική Εισβολή στην Κύπρο μέσα από τον ξένο τύπο της εποχής. - Η Τουρκική Εισβολή στην Κύπρο και το δράμα των αγνοουμένων. - Οι συνθήκες διαβίωσης των εγκλωβισμένων της Κύπρου. - Αριθμητικά δεδομένα για τους εγκλωβισμένους της Κύπρου από το 1974-2004 (διαθεματικό project με το μάθημα των Μαθηματικών). 	<p>Χαρτογράφησης Εκπαιδευτικού Υλικού Ιστορίας (www.moec.gov.cy).</p>
--	--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> - Διαγραμματική παρουσίαση των συνεπειών της Τουρκικής Εισβολής (διαθεματικό project με το μάθημα των Μαθηματικών). - Η λειτουργία των δημόσιων εκπαιδευτηρίων στην κατεχόμενη Κύπρο και η παιδεία των εγκλωβισμένων μας. - Το προσφυγικό ζήτημα στην Κύπρο: αριθμητικά κ.ά. δεδομένα. - Οι κοινωνικές διαστάσεις της Τουρκικής Εισβολής στην Κύπρο: το δράμα των προσφύγων και των αγνοουμένων. - Κατεστραμμένα Μοναστήρια και Ναοί στην κατεχόμενη Κύπρο. - Κατεστραμμένα μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι στην κατεχόμενη Κύπρο. - Κλεμμένοι θησαυροί από την κατεχόμενη Κύπρο. - Το οδοιπορικό των ψηφιδωτών της Κανακαριάς. <p>Οργανωμένες επισκέψεις σε ιστορικούς/αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στη γραμμή αντιπαράταξης στην παλιά 	
--	--	--	--	--

			<p>Λευκωσία (περιοχή πύλης Πάφου, Σοπάζ / Πανεπιστημιούπολης και Χρυσαινιώτισσας / Αγίου Κασσιανού).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επίσκεψη στη γραμμή αντιπαράταξης στην περιοχή Άχνας στην ελεύθερη Αμμόχωστο. - Επίσκεψη στη γραμμή αντιπαράταξης στην περιοχή Αθένου στην επαρχία Λάρνακας. - Επίσκεψη στη γραμμή αντιπαράταξης στην περιοχή του αεροδρομίου Λευκωσίας. - Επίσκεψη στο Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αμμοχώστου στη Δερύνεια. - Επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου στην παλιά Λευκωσία (εκθέματα για την κατεστραμμένη πολιτιστική κληρονομιά, κλεμμένοι θησαυροί που επαναπατρίστηκαν κ.ά.). - Επίσκεψη στο Μουσείο – Παρατηρητήριο της οδού Λήδρας. - Επίσκεψη στον Τύμβο Μακεδονίτισσας στη Λευκωσία. 	
--	--	--	--	--

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Δείκτες Επιτυχίας

Δείκτες Επάρκειας

Χρόνος, αλλαγή, συνέχεια (Α)

1. Ερμηνεύουν αλλαγές και συνέχειες ανάμεσα σε ιστορικές περιόδους και εντός ιστορικών περιόδων.

1. Λόγοι για του οποίους συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου.
2. Λόγοι για τους οποίους συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της ζωής των ανθρώπων παραμένουν τα ίδια με την πάροδο του χρόνου.

<p>2. Ερμηνεύουν συνδέσεις ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν στην ίδια ή σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους.</p>	<p>3. Τρόποι με τους οποίους συγκεκριμένες αλλαγές επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Λόγοι ύπαρξης συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. 2. Λόγοι ύπαρξης συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα σε γεγονότα που συμβαίνουν εντός της ίδιας ιστορικής περιόδου.
<p>Αίτια–συνέπειες (Β)</p> <p>1. Ερμηνεύουν σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα αίτια και σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες συνέπειες γεγονότων και αλλαγών.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Λόγοι (αίτια) για τους οποίους συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές συμβαίνουν. 2. Αποτελέσματα και συνέπειες συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών (άμεσα, μεσοπρόθεσμα, μακροπρόθεσμα, σε σχέση με διαφορετικές ομάδες ανθρώπων). 3. Λόγοι ύπαρξης συγκεκριμένων σχέσεων αιτιότητας ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα και αλλαγές. 4. Λόγοι ύπαρξης συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα στα αίτια συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών. 5. Λόγοι ύπαρξης συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα στις συνέπειες συγκεκριμένων γεγονότων και αλλαγών. 6. Διάκριση ανάμεσα σε εκούσιες και ακούσιες συνέπειες στη βάση κριτηρίων.
<p>Ιστορική ενσυναίσθηση (Γ)</p> <p>1. Ερμηνεύουν συγκεκριμένες συμπεριφορές, πρακτικές και θεσμούς του παρελθόντος, με αναφορά στο συγκείμενο της εποχής και τις ιδέες και αντιλήψεις των ανθρώπων.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ιδέες και αντιλήψεις των ανθρώπων στο παρελθόν για συγκεκριμένα θέματα. 2. Διαφορές ανάμεσα στις ιδέες και αντιλήψεις των ανθρώπων στο παρελθόν και στη σημερινή εποχή για συγκεκριμένα θέματα. 3. Λόγοι για τους οποίους πρόσωπα ή ομάδες ανθρώπων συμπεριφέρονται με συγκεκριμένους τρόπους. 4. Τρόποι με τους οποίους το συγκείμενο επηρεάζει τη συμπεριφορά προσώπων και ομάδων ανθρώπων. 5. Τρόποι με τους οποίους οι ιδέες και αντιλήψεις προσώπων και ομάδων ανθρώπων επηρεάζουν τη συμπεριφορά τους. 6. Λόγοι για τους οποίους οι άνθρωποι έχουν συγκεκριμένους θεσμούς και πρακτικές. 7. Τρόποι με τους οποίους το συγκείμενο συμβάλει στην ύπαρξη συγκεκριμένων θεσμών και πρακτικών.

	<p>8. Τρόποι με τους οποίους συγκεκριμένες ιδέες και αντιλήψεις συμβάλλουν στην ύπαρξη συγκεκριμένων θεσμών και πρακτικών.</p> <p>9. Λόγοι για τους οποίους κάποιοι θεσμοί και πρακτικές τους παρελθόντος δεν υπάρχουν ή είναι διαφορετικοί σήμερα.</p> <p>10. Τρόποι με τους οποίους αλλαγές στο συγκείμενο προκάλεσαν την αλλαγή ή την εξάλειψη θεσμών και πρακτικών του παρελθόντος.</p> <p>11. Τρόποι με τους οποίους αλλαγές σε ιδέες και αντιλήψεις προκάλεσαν την αλλαγή ή την εξάλειψη θεσμών και πρακτικών του παρελθόντος.</p>
<p>Πηγές–ιστορικές αναφορές (Δ)</p> <p>1. Συγκρίνουν διαφορετικές αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) του ίδιου γεγονότος/προσώπου/φαινομένου.</p> <p>2. Κάνουν διακρίσεις ανάμεσα σε γεγονότα και ερμηνείες στις πηγές που χρησιμοποιούν.</p> <p>3. Εξηγούν γιατί υπάρχουν διαφορετικές αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) και ερμηνείες γεγονότων και προσώπων.</p>	<p>1. Κοινές πληροφορίες που εντοπίζονται σε διαφορετικές αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) ενός γεγονότος/προσώπου/φαινομένου.</p> <p>2. Διαφορετικές πληροφορίες που εντοπίζονται σε διαφορετικές αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) ενός γεγονότος/προσώπου/φαινομένου.</p> <p>3. Ομοιότητες και διαφορές στις αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) που παράγουν οι μαθητές/τριες.</p> <p>4. Διαφορετικοί βαθμοί βεβαιότητας για πληροφορίες που εντοπίζονται σε αναπαραστάσεις.</p> <p>1. Πληροφορίες στις πηγές που περιγράφουν συγκεκριμένα γεγονότα.</p> <p>2. Πληροφορίες στις πηγές που δίνουν ερμηνείες γεγονότων.</p> <p>3. Κριτήρια διάκρισης ανάμεσα σε γεγονότα και ερμηνείες.</p> <p>1. Λόγοι για τους οποίους οι πληροφορίες που παίρνουμε από τις πηγές διαφέρουν μεταξύ τους.</p> <p>2. Ερωτήματα για τα οποία μια πηγή είναι έγκυρη ή/και αξιόπιστη και ερωτήματα για τα οποία δεν είναι.</p> <p>3. Τρόποι με τους οποίους το είδος των πηγών (π.χ. γραπτές-παραστατικές / καταγραφές-κατάλοιπα / πρωτογενείς-δευτερογενείς-τριτογενείς) επηρεάζει την εγκυρότητα και αξιοπιστία τους ανάλογα με τα ερωτήματά μας.</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Τρόποι με τους οποίους οι γνώσεις, ιδέες και αντιλήψεις που υιοθετεί, το συγκείμενο στο οποίο βρίσκεται καθώς και το ιστορικό ερώτημα που διερευνά ο δημιουργός της πηγής επηρεάζουν τις ερμηνείες. 5. Λόγοι για τους οποίους οι αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές) που παράγουν οι μαθητές/τριες διαφέρουν μεταξύ τους. 6. Λόγοι για τους οποίους δεν υπάρχει πάντοτε συμφωνία στο βαθμό βεβαιότητας για τις πληροφορίες που εντοπίζονται στις αναπαραστάσεις (ιστορικές αναφορές).
<p>Σημαντικότητα (Ε)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Συγκρίνουν τη σημαντικότητα γεγονότων, προσώπων, αντικειμένων, αλλαγών, αιτιών, συνεπειών, στη βάση κριτηρίων. 2. Εξηγούν γιατί υπάρχουν διαφορετικές κρίσεις σε σχέση με τη σημαντικότητα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ιεράρχηση γεγονότων, προσώπων, αντικειμένων, αλλαγών, αιτιών, συνεπειών ως προς τη σημαντικότητά τους, στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων (αιτιολόγηση). 2. Μεταβολές στη σημαντικότητα γεγονότων, προσώπων, αντικειμένων, αλλαγών, αιτιών, συνεπειών με την πάροδο του χρόνου. <ol style="list-style-type: none"> 1. Λόγοι για τους οποίους υπάρχουν διαφορές στον τρόπο με τον οποίο ιεραρχούμε τη σημαντικότητα γεγονότων, προσώπων, αντικειμένων, αλλαγών, αιτιών, συνεπειών. 2. Τρόποι με τους οποίους το ερώτημα, το άτομο που αποδίδει τη σημαντικότητα και ο χρόνος στον οποίο γίνεται η κρίση οδηγούν σε διαφορές στην απόδοση σημαντικότητας.
<p>Ιστορική διερεύνηση (τεκμήρια) (Στ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Εντοπίζουν, συνδυάζουν και αξιολογούν πηγές για να απαντήσουν ιστορικά ερωτήματα. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Σημαντικά ερωτήματα για ένα συγκεκριμένο γεγονός, φαινόμενο, πρόσωπο. 2. Εντοπισμός και συλλογή πηγών. 3. Πηγές που δίνουν πληροφορίες (τεκμήρια) οι οποίες απαντούν το ερώτημά μας. 4. Πληροφορίες (τεκμήρια) που παίρνουμε σχετικά με το ερώτημά μας από τις πηγές. 5. Εγκυρότητα και αξιοπιστία πηγών που προκύπτει από την εγκυρότητα και αξιοπιστία των τεκμηρίων. 6. Ομοιότητες και διαφορές στα αποτελέσματα των ιστορικών διερευνήσεων των μαθητών/τριών. 7. Βαθμός βεβαιότητας για την απάντηση στο ερώτημα, η οποία προκύπτει από τις πηγές.

<p>2. Προτείνουν, σχεδιάζουν και εκτελούν ιστορικές διερευνήσεις.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Καθορισμός θέματος προς διερεύνηση. 2. Καθορισμός ερωτήματος προς διερεύνηση και τεκμηρίωση σημαντικότητάς του. 3. Αναζήτηση πηγών. 4. Μελέτη και ερμηνεία πηγών. 5. Εντοπισμός τεκμηρίων σε σχέση με το ερώτημα της διερεύνησης. 6. Αξιολόγηση αξιοπιστίας και εγκυρότητας. 7. Αντιπαράβολή πηγών. 8. Παραγωγή ιστορικής αναφοράς. 9. Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της διερεύνησης. 10. Συζήτηση των αποτελεσμάτων της διερεύνησης. <p>(Στα πιο πάνω, όπου υπάρχει δυνατότητα και προστιθέμενη αξία, γίνεται χρήση των ΤΠΕ.)</p>
<p>Οργάνωση–επικοινωνία (Ζ)</p> <p>1. Παρουσιάζουν την ιστορική τους γνώση και τα αποτελέσματα των διερευνήσεών τους με διάφορους τρόπους τους οποίους επιλέγουν ανάλογα με το θέμα και το κοινό τους.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Παραγωγή γραπτών και προφορικών ιστορικών αναφορών. 2. Δημιουργία παραστατικών πηγών. 3. Τροποποίηση γραπτών ιστορικών αναφορών ώστε να συμπεριλαμβάνουν τα αποτελέσματα ιστορικών διερευνήσεων (π.χ. κείμενο σχολικού εγχειριδίου, κείμενο για το θέμα υπό μελέτη). 4. Κατασκευή/συμπλήρωση διαγραμμάτων. 5. Συμπλήρωση χάρτη. 6. Υπόδυσηρόλων. 7. Επιλογή τρόπου παρουσίασης ανάλογα με το θέμα/περιεχόμενο της ιστορικής διερεύνησης και τα αποτελέσματά της. 8. Επιλογή τρόπου παρουσίασης ανάλογα με το κοινό στο οποίο απευθύνεται. <p>(Στα πιο πάνω, όπου υπάρχει δυνατότητα και προστιθέμενη αξία, γίνεται χρήση των ΤΠΕ.)</p>

<p>2. Επιλέγουν και χρησιμοποιούν με ακρίβεια ποικιλία ιστορικών και χρονολογικών όρων και συμβάσεων.</p> <p>3. Τεκμηριώνουν και επιχειρηματολογούν σε συνθήκες διαλόγου για τα αποτελέσματα των διερευνήσεών τους με αναφορά στις πηγές τους.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Λεξιλόγιο που υποδηλοί διαφορετικούς βαθμούς βεβαιότητας (π.χ. αποκλείεται, δεν υπάρχουν ενδείξεις, υπάρχουν κάποιες ενδείξεις, όλες οι ενδείξεις δείχνουν, πιθανόν, μάλλον, σίγουρα). 2. Λεξιλόγιο που σχετίζεται με τις ιστορικές περιόδους και τα θέματα υπό μελέτη (βλ. έννοιες περιεχομένου στους Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας για κάθε περίοδο). 3. Λεξιλόγιο που σχετίζεται με την ιστορική διερεύνηση (π.χ. πηγές, τεκμήρια, αίτια, συνέπειες). 4. Λεξιλόγιο που ανταποκρίνεται στο είδος της επικοινωνίας και το κοινό. <ol style="list-style-type: none"> 1. Πηγές που τεκμηριώνουν τα αποτελέσματα ιστορικών διερευνήσεων κατά την παρουσίαση/συζήτηση. 2. Επιχειρηματολογία για την υποστήριξη της ερμηνείας στην οποία καταλήγουν οι ιστορικές διερευνήσεις.
--	--